

MC
141.179

CSONTOS JÁNOS A MI PEST MEGYÉNK

Képes és képtelen krónikák

✧ 2002 ✧

CSONTOS JÁNOS
A mi Pest megyénk

CSONTOS JÁNOS

A mi Pest megyénk

Képes és képtelen krónikák

Budapest, 2002

A kötetben felhasznált képek a
Pest Megyei Önkormányzat
fotóarchívumából származnak,
illetve az érintett települések felajánlásával
kerültek a kötetbe.

Szerkesztette:
Csontos János

Borítóterv:
F. Saági Anóka

Kiadja:
Pest Megye Önkormányzata

Felelős kiadó:
T. Mészáros András

HC 141.179

2003

Tervezés, előkészítés:
Fucskó Miklós, F. Saági Anóka
(Szószabó Stúdió)

Nyomdai munkák:
Saluton Bt.

© Csontos János, 2002

ISBN 963 7191 11 9

Barangolások Pest megyében

A gondolat már évek óta izgatott. Itt élünk a székesfővárosban, elvagyunk országosnak gondolt, ám sokszor csip-csup ügyeinkkel, s ha olykor „vidékre” indulunk, rendre valamelyik határszélt célozzuk meg, és csupán átsuhanunk a közvetlen környezeten, át az agglomeráción, át Pest megyén. Ez nincs így jól – gondoltam sokszor; aztán tettem én is, amit mások.

A változás akkor következett be, amikor a fejembe vettem: filmet forgatok Ybl Miklósról. Először – ahogyan azt kell – végtelen országjárásokról, egyfajta építészeti katalógusról álmodoztam, már-már a teljesség igényével. Aztán a zord anyagiak ismeretében mindegyre feladtam a bejárható és befilmezhető távolságból: végül már komoly sikerként könyvelhettem el azt is, hogy a reprezentatív fővárosi Ybl-épületek (a Bazilika, az Operaház, a Várkertbazár és a Fővámház) mellett a fői templomcsodához is eljut a stáb – a turai kastély pedig végképp nem fért bele a költségvetésbe. Mániám lett ezután a Pest megyei építészeti örökségre való rácsodálkozás. Hogy nemcsak Gödöllői Királyi Kastély van, hanem megannyi kúria, templom, várrom – és szépséges tájak: ismertek és jószerivel ismeretlenek. Nem kétséges, hogy mindez filmre kívánczik: mód-szeres és komótos filmre, amely megmutatja, milyen gazdagok vagyunk itt, Budapest köré tekeredve.

Addig is azonban, míg kerül egy kósza kamera, fogtam a noteszt és a golyóstollat, s nyakamba vettem Pest megyét: ha már fel-térképezni nem is tudhatom, legalább ízelítőt kapjak (és adjak) ebből a sokszínűségből. Homogenitásnak ugyanis nyoma sincs itt: a zebegényi hegyektől a Csepel-szigeti lapályig, a szentendrei módoságtól a tápiómenti halmozottan hátrányos helyzetű térségig megannyi külön világ tárul a vándor elé. Portyázásaimnak lenyomata ez a nyolc riport, amely szükségképpen esetlegesen, mégis a kistérségek lajstromozásának szándékával mutat meg egyet-mást e „lyukas megye” mindennapjaiból az ezredelő Magyarországon.

A szerző ezúton mond köszönetet T. Mészáros Andrásnak és Fehér Bélának, hogy e könyv elkészítésében inspirálták és segítették.

2002 októberében

Csontos János

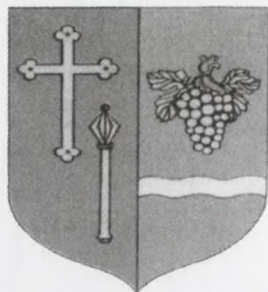

VERŐCE, HÁTTÉRBEŒ ÁRVÍZZEL

Verőce, háttérben árvízzel

Pest megye köztudomásúlag „lyukas” közigazgatási egység: nézőpont kérdése, hogy az európai nagyvárossá duzzadt Budapest ékelődik-e bele a megye testébe, vagy éppenséggel a megye folyja körül Budapestet. Az Ipolytól a Tápióig megnyí tájat sűrít magába – sorozatunk e sokszínű területen barangol. Első állomásunk a Duna-parti mintatelepülés, Verőce.

Verőce nem mindig tartozott Pest megyéhez: korábban nemcsak Nógrád vármegye része volt, de Nógrádverőcenek is hívták. Annak idején még a Képes Krónika is említette: a honfoglaló seregek „Wereucca vizén átkelve tábort ütöttek az Ipoly mellett”. Manapság festői falu a nagy folyam partján: azon a korridoron fekszik, amely a Börzsönyt köti össze a Cserháttal és Pest megye többi részével. A romantikus kálváriájáról híres, a váci püspök által emelt katolikus templomának dombjáról a visegrádi vártól a váci mészkőbányáig terjed a pazar dunai panoráma. A hely varázsát számos pest-budai híresség is felfedezte: előszeretettel pihent itt Ady, Móricz, Kosztolányi, Karinthy és Kodály is. Ide költözött Gorka Géza, a magyar kerámia klasszikusa is: az impozáns Erzsébet-villában nemcsak az ő emlékmúzeuma működik, de a keramikus dinasztia – leánya, Gorka Lívia és unokája, Focht Géza – munkái is megtekinthetők; s otthonra lelt a Verőcei Műhely alkotógárdája is. A múzeum fölötti hegyen a némafilmsztár Pufi villája magasodik. Egy völgygel arrébb, a Migazzi-palotában ma a katolikus egyház szeretetszolgálatának otthona működik, Migazzi Kristóf váci püspök által megálmodott kertjében idős nénikék fohászkodnak a Mária-barlang előtt. A közeli Magyarkút idilli pihenőtelepülés: kocsmájában és fogadójában nagy az élet, a Felsőgödi Munkásdalkör Dalosházán azonban mára behúzott spaletták fogadják a vándort.

A verőcei polgármester a minap médiasztár lett: egyik országos kereskedelmi televíziónk híradójának az este folyamán tucatszor elismételt, fő csalogató híre volt, hogy a verőcei árteret a dunai ár levonultával ellepték az egerek és a patkányok, melyek nyilván „ezernyi fajta népbetegséget, szapora csecsemőhalált” terjesztenek. A néző felcsigázva várhatta a szenzációt (előtte egy sereg tinglitangli alibitémát kellett végigélveznie) – főként annak tükrében, hogy aznap maga is bejárta Verőcét, úgyszólván minden bokor alá benézett, vicsorgó rágcslót azonban még mutatóba sem látott. Mint a várva várt riportból kiderült, így járt ezzel a száguldó híradós stáb is: találtak ugyan a helyszínen egy izgatott szőke hölgyet, aki patkányok és egerek seregét vizionálta becsületszóra – viszont a sasszemű operatőr csak egy magányos bogarat tudott prezentálni: a kitinpáncélos jószág elég nyeszlett volt, de ha alaposan ráközelített az optika, akkor félelmetesen tudott keresztülvágni a néptelen földúton. (A Képes Krónika után ily módon e képtelen krónika is megemlékezett Verőcéről.) Mit tesz Isten, spon-tán módon épp arra járt viszont szolgálati robogójával a polgármester, aki ennek az országos gondnak addig hírét sem hallotta ugyan, de a riporter kerestkérdések alatt megtörve kertelés nélkül bevallotta: Verőce partját is kétségkívül nyaldossa a Duna, s ha kilép megszokott medréből, mindenféle uszadékfákat és szemetet hoz magával. A rágcslóinvázió tényét udvariasan nem vonta kétségbe, ám a kínosan patkányhiányos helyzet a tudósítót egyébiránt is finom témaváltásra készítette, s onnantól a „szenzáció” olyan lokális problémává silányult, hogy akkor az önkormányzat küld-e konténert a nyaralótulajdonosoknak, hogy belepakolják a Duna által felhalmozott hulladékot, vagy sem. Miután a település első embere ígéretet tett a konténerre, még hozzáfűzte, hogy az uszadékfákat pedig apróra fűrészelik, és ingyen oda fogják adni tüzelő gyanánt a verőcei nyugdíjasoknak – ettől aztán a polgármester-csepülésnek indult uborkaszезoni produkció inkább pozitív választási kampányműsorrá vált, ami (tekintve a szóban forgó tévécsatorna politikai krédóját) aligha esett egybe a híradócsinálók eredeti szándékával.

ERZSÉBET-LAK – GORKA MÚZEUM, VERŐCE

A kereskedelmi adó hűségese nézői persze idő hiányában nem értesülhettek arról, hogy ki fia-borja is a kismotoron közlekedő verőcei polgármester, bár a kiírt névből esetleg gyanút foghattak: nem feltétlenül egy rendszerváltást túlélő extanácselelnökről van szó. Bethlen Farkas ugyanis nemcsak történelmi nevet visel, hanem valóban egy történelmi család sarja: nagyapja, Bethlen Béla volt Erdély utolsó kormányzója. Ő maga viszont már az ezredforduló gyermeke, aki saját életében sikeresen házassítja össze a legkülönbözőbb területeken való vállalkozásokat az ápolásra méltó hagyományok tiszteletével: korábban működtetett már Vácott autódiagnosztikai műhelyt, volt ott autókereskedése, Szentendrén textilipari céget és külkereskedelmi vállalatot hozott létre, s ő volt az egyik legtöbb port felvert regionális médiavállalkozás, a Dunakanyar Rádió tulajdonosa is. Mostanság kora reggeltől késő estig betéríti napjait a polgármesterkedés, mobiltelefonja állandóan muzsikál – Bethlen Farkast a tágabb közvélemény mégsem faluatyaként, hanem alapítványtevőként ismerheti inkább. A Julianus barátról elnevezett alapítványban közismert emberekkel tüsténkedik: az öttusafenomén Balczó Andrással, az igris Tolcsvay Bélával, az újságíró Bertók László Attilával, a jóbarát Péter Lászlóval. Szándékaik világosak és tiszteletreméltóak: segíteni az erdélyi és felvidéki rászorultakon. Eddigi legnagyobb fegyvertényük, hogy az erdélyi Bethlen városában – a régi családi sasfészekben – magyar óvodát sikerült alapítaniuk és felszerelniük; ezenkívül Dániából és Hollandiából tolokocsikat és egyéb mozgássérült eszközöket hoznak be karitatív alapon, hogy a határon túli magyarság ilyen természetű gondjain valamiképpen orvosoljanak. S immár megvan a következő nagy célkitűzés is: református iskola megépítését tervezik Felőr településen, Dés közelében.

Mindez a jótékonykodás persze vajmi keveset nyomna a latban egy polgármester-választáson, ha a jelölt amúgy a verőcei feladatait elhanyagolná. Egy ezer házasság településen az emberek nem annyira pártokra, mint személyekre voksolnak – Bethlen Farkas pedig hivatali idején kívül is sokat tett azért, hogy a falu emlékezetébe hosszú időre bevésse magát. A legszembe-

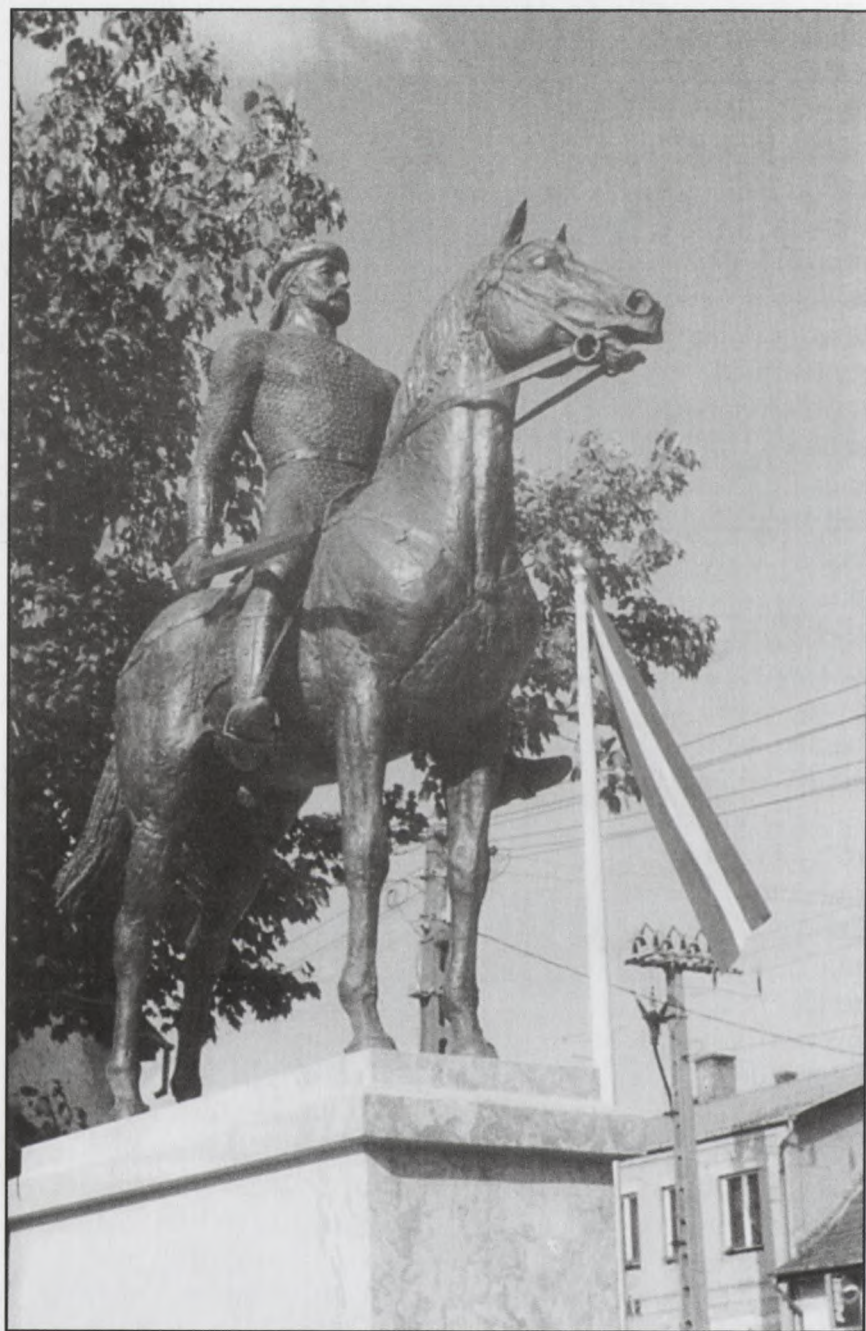
tűnőbb ilyen ténykedése talán Géza fejedelem lovasszobrának felállítása volt a 12-es főút mentén. Eszébe vette, hogy Verőce így tudna igazán méltóképpen emléket állítani a második millenniumnak, s hiába szavazta le ötletét a helyi képviselő-testület, saját pénzén is felállította a monumentumot. Úgy tartja ugyanis, hogy Szent István országa legalább annyira Géza fejedelem országa is: Géza vette fel előbb a kereszténységet, midőn Szent Galleni Brúnó megkeresztelte, s az államalapítás is inkább „kétfordulós” – nem is szólva arról, hogy fiát, Istvánt ő indította el azon az úton, amely a magyar államiséghez vezetett. Míg azonban Szent Istvánnak sok emléke van szerte az országban, Gézának még szobra is alig – lovasszoborból pedig a verőcei az első és egyetlen. A polgármester úgy gondolta: a gyermek tiszteletét az apánál kell kezdeni – s a népünnepélylé dagadt szoborszentelésből kiindulva így gondolhatták ezt 2000-ben a verőceiek is. Az utazót a község határában is az ősökre emlékező fafaragvány fogadja „Isten hozott” felirattal (a túloldali véset: „Isten hírével”) – nemigen lehet hát rajta csodálkozni, hogy a kereskedelmi tévések inkább az ártéri patkányokat fotografálnák, mint ezeket a műalkotásokat.

De ha már ilyen országos témává avanzsált a dunai áradat verőcei utóélete, rákérdezek Bethlen Farkasnál, milyen a viszony a verőcei őslakosok meg a nyaralótulajdonosok között. Az ominózus tévériportban ugyanis a méltatlankodó szőke hölgy azt sérelmezte, hogy az önkormányzat előbb a falut tette rendbe, s csak aztán fordította figyelmét a hétvégi övezet felé. A polgármester udvarias ember, s bár bizonyára elege van az árvízi jelentések körmöléséből a katasztrófavédelemnek meg az illetékes bürokratikus hatóságoknak, nekem is elmondja az árvízi védekezés részleteit. E vonatkozásban a nyaralótulajdonosok inkább csak epizódszereplőkként tűnnek fel: az önkormányzati rendszer hibája, hogy bár ezer házra 1800 nyaraló jut, utóbbiak tulajdonosai az építményadón kívül mással nemigen járulnak hozzá az anyatelepülés felvirágoztatásához. Ettől függetlenül persze békességben élnek egymással, sőt az önkormányzat lehetőségeitől függően segít javítani például az úthálózatuk állapotát is. A polgármester azonban mégiscsak az ál-

landó lakosok választott vezetője, s ha baj van, elsősorban rájuk támaszkodhat. A verőceiek hallgattak is a hívó szóra, mert érezték, hogy baj lehet: nemcsak a 12-es főutat önti el a Duna, de a település ingatlanjai is veszélybe kerülhetnek. Szerencsére Ybl Miklós a XIX. század hetvenes éveiben olyan masszívan tervezte meg a verőcei folyóparti villasor védgátját, hogy az nemcsak az 1965-ös jeges árral, de a 2002-es rekordvízszinttel is dacolni tudott, noha a támfal tetejéig ért a víz. (A jeles építést nem hagyhatta érintetlenül a táj varázsa, mert magának is tervezett ide egy Duna-parti házat, amely ma is áll az Árpád úton.) Kismaros felé, a Migazzi-kastély magasságában azonban szükség volt homokzsákos védekezésre: az áradat hetében szerdától vasárnapig éjjel-nappal nyolcvan önkéntes felváltva teljesített szolgálatot. Azt lehet mondani, hogy teljes sikerrel, hiszen az ártéri víkendházakon kívül csupán néhány kertbe és pincébe tört be a víz. A polgármester szerint öröm a szerencsétlenségben, hogy ezek az emberek a nehéz helyzetben közelebb kerültek egymáshoz: noha már Verőcén is megindult a bezárkózási folyamat, most tűzzel a szemükben dolgoztak és barátkoztak; a Duna szeszélye paradox módon jót tett a verőcei összetartozásnak.

Az árhullám levonultával is számított az önkormányzat a verőceiekre: a strand elé várta lapáttal, seprűvel, gereblyével az önkéntes takarítókat. Innen a nyaralótulajdonosok sem voltak kitiltva, s a nap végén ők is épp úgy leülhettek a közös vacsorához, mint a helybéliek. S nemcsak konténert kaphattak a rendcsináláshoz, de például térítésmentes, az árral nem szennyezett homokot is – ingyen odaszállítva. Verőcének ugyanis nem érdeke, hogy különbséget tegyen az ott élők között: ennek a tájnak lényege, hogy az emberek együtt lüktessenek, együtt lélegezzenek a Dunával. (Itt még fürödni is lehet.) Közös érdek az idegenforgalom idecsábítása is – ám a folyam nagy választóvonal: a turizmus jobbára a túlparton zajlik. De Verőce környékén ismerik a kíváncsú megoldást: bár a panorámakedvelő víkendházépítők is hoznak némi bevételt e településeknek, igazából az alkalmi idegenforgalmat kellene szorgalmazni. Mivel pedig mind több színvonalas étterem, fogadó

GÉZA FEJEDELEM LOVASSZOBRA VERŐCÉN

és szálláshely van a környéken, a turisztikai szakembereknek fordítani kellene egyet az eddigi logikán: ne Budapestről tegyen kirándulást ide az idegen; hanem szálljon még itt, s kiránduljon innen Budapestre. Ha ráéreznének a Duna balpartjának összetéveszthetetlen varázsára, hasonló folyamat bonyolódhatna le, mint a Balatonnál, ahol a déli part tömegüdültetésével szemben az északi part az évek során egyre inkább a stílusos nyaralás helyszíne lett.

Verőce természetesen nincs magára hagyva e törekvésben. Egyike annak a 19 településnek, amelyek a Dunakanyari Kistérségi Társulást alkotják; a Pest Megyei Önkormányzat támogatásával pedig 2002-ben már hatodszor rendezték meg – Kismarossal és Nagymarossal, valamint az Ipolymenti kistérséghez tartozó Zebegénnyel és Szobbal közösen – az öt héten át tartó Dunakanyari Művészeti Napokat. Ilyenkor a verőcei katolikus templom komolyzenei, a strand pedig könnyűzenei koncerteknek ad helyet, míg a Gorka Múzeumban a Verőcei Műhely képzőművészei állítanak ki. Bethlen Farkas vezérletével 2001-ben külön alkalmi településszövetség is létrejött, hogy a váci speciális, szellemi fogyatékosokat oktató iskolának öltözővel, zuhanyzókkal és WC-kkel ellátott tornatermet építsenek. Ehhez ötmillió forintot a kistételepülések adtak össze, tizenötmilliót állt az Ifjúsági és Sportminisztérium, míg a legjelentősebb, huszonegymillió forintot a Pest Megyei Önkormányzat adta. Ugyancsak részt vesz Verőce abban a holland–magyar együttműködéssel zajló kísérleti tervezésben, amely három Pest megyei kistérséget érint, s a lakosság bevonásával, közösségi részvétellel igyekszik létrehozni a térség struktúratervét. E stratégiai tervezésben Verőcét mintatelepülésként választották ki, s hogy egyúttal a község rendezési terve is elkészülhessen, azt a megye további 2,8 millió forinttal támogatja. Ám a kistérségi társulásnak már ma is vannak kézzelfogható előnyei: a Pest megyei fejlesztési keretektől minden évben sikerült például kerékpárutat építeni, s mára a Duna menti településeken már megszokás nélkül végig lehet biciklizni.

Drótszamarak helyett azonban egyelőre mással vannak elfoglalva Verőcén: a közérdekű hirdetőtáblán – a parlagfűirtás

A VERŐCEI DUNAPART AZ YBL-FÉLE VÉDŐGÁTTAL

és a helyhatósági választás tudnivalói mellett – többek között „az ürgödrös árnyékszék fertőtlenítésének” menetéről is információt lehet szerezni, különös tekintettel az ülődeszkára, a padozatra és az oldalfalra. (Eszerint egy huszonöt dekás klórmészcsomag tartalmát egy liter vízben elkeverjük, majd duplájára hígítva használjuk. Egy zacskó klórmész az ürgödör tartalmára beöntendő!) Ám az árvíz kellemetlen következményei lassacskán eltűnedeznek – a falu visszatér a száraz hétköznapiokba. S noha az augusztus 19-i falunapot elmosta az ár, a verőcei szüreten már volt ok ünneplésre. Géza fejedelem elégedetten tekinthet le lováról kései ivadékaira.

CSENDTURIZMUS

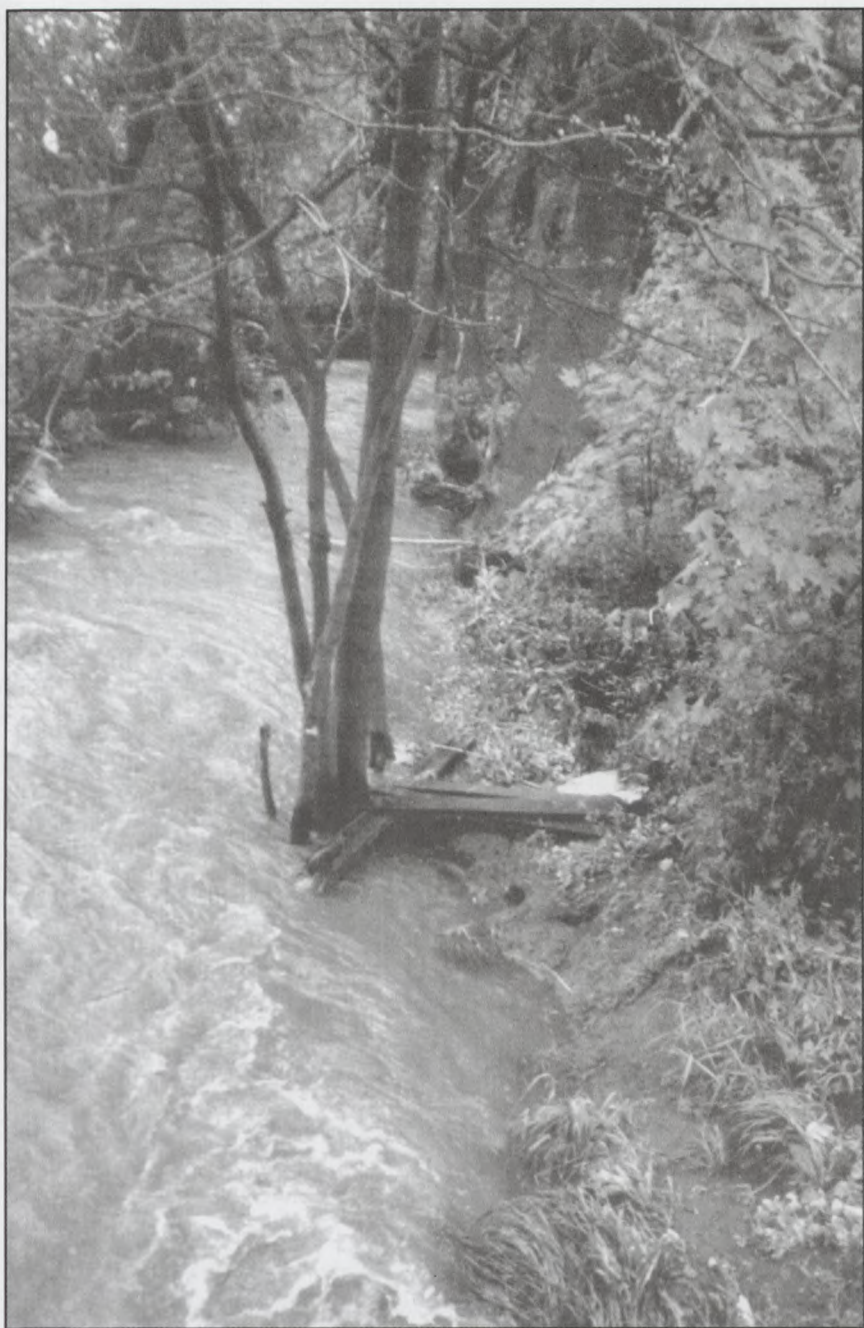
Csendturizmus

Pest megye északnyugati csücskében, még a Börzsönyön is túl található az Ipoly menti kistrégió, amelyről a trianoni határhúzogatók jóvoltából mint-ha hosszú évtizedek óta elfeledkeztek volna. A hátrányos helyzetű, ám festői szépségű vidéket a jelek szerint a szemfüles hollandok is hamarabb felfedezték, mint a hazai befektetők.

Két és fél éves fiam, Ábel rendületlenül vigyorog, amint a kezemet markolva ül a kis lócán. Szemmel láthatólag nem tudja eldönteni, hogy akkor ez most játék vagy komoly: valamiféle vidámpark, búcsúi attrakció vagy valóságos vonat. A kemenicei kisvasút benzinmotoros mozdonya és a hozzá kötött vagonok tényleg mintha arányosan kicsinyítve volnának, a szűk nyomtávú síneken furcsán bakognak a kerekek; míg a vonatfütty is olyan vicces valahogy. A fűrészteleptől mintegy két kilométeren át halad a bűbajos szerelvény a Csarna-patak mentén a part menti fák és hétvégi házak között. Ezalatt két megállóhelyet is érint, a végállomás pedig egy panzió udvarán álló strandba torkollik. Visszafelé már félúton kikapcsolják a motort: a százforintos menetjeggyel igénybe vehető múzeumjárat lejtmenetben környezetvédő üzemmódban, „üresben” döcög be a falusi remfzbe.

A teremnyi tárlatot meg magát a hét végi múzeumvasutat üzemeltető lelkes fiatalok büszkén említik: ellopták a szlogenjét a konkurenciának, mert immár a kemenceiek használhatják a „Magyarország legkisebb kisvonata” címet: itt jár a legkisebb mozdony, s itt a legrövidebb menetrend szerinti vasútvonal is. Az 1910-ben megindult erdei vasút hosszú éveken át csak pusztult – a vasútbarátok összefogásának köszönhetően azonban 2000 óta újfent járható az alsó szakasz. Ez a vonal valamikor egészen Királyházáig tartott, ám a sínek további restaurálását az is nehezíti, hogy a karbantartás hiányában a hidak sorra beomlottak.

ZÚGÓ BÖRZSÖNY-PATAK

A két háború között négyszáz kilométernyi kisvasút-szövevény hálózta be a Börzsönyt – a trianoni szerződés ugyanis elcsatolta a régiót kiszolgáló vasúti fővonalat is, így a kitermelt fát a hegység másik oldalára, egészen Szobig kellett elszállítani. Kisirtáspusztáról például öt irányban ágazott el a vasút a különböző völgyekbe. Mára ennek a hálózatnak csupán nyomai maradtak – a kilencvenes években azonban feltámadt az igény e kisvasutak turisztikai célú újjáélesztésére. A királyréti kisvasút azóta már az ország legnépszerűbb ilyen idegenforgalmi attrakciói közé tartozik, s 2002 szeptemberében ünnepélyesen felavatták az újjáépített nagybörzsönyi kisvasutat is, amely Nagyirtáspusztáig szállítja a kirándulókat. Martos György térségmenedzser szerint a kemencei és nagybörzsönyi kisvonal az Ipoly menti kistérség egyik vonzereje, utóbbi pedig még ipari műemlék is: hasonló tolatós-fordítós kisvonal a világon csak Szlovákiában és Peruban működik.

Szükség is van e kuriózumokra, hiszen a Duna partjáról ritkábban téved erre az utazó. Az Ipoly menti önkormányzatok 1996-ban alakult területfejlesztési társulása, amely Zebegénytől

AZ ESZTERHÁZY-HUSZÁR KASTÉLY VÁMOSMIKOLÁN

SZABADIDŐKÖZPONT VÁMOSMIKOLÁN

Bernecebarátiig a vidék tizenhárom települését (köztük Szob városát) foglalja magába és közel 13 ezer ember sorsáért érzi magát felelősnek, többek között e hátrányos helyzetben szeretne változtatni.

Érdekességben nincs hiány. A bernecebaráti temetőben nyugszik például Sisa Pista (polgári nevén Benkó István), a Börzsöny utolsó betyárja; de Szokolyi Alajos is, az athéni olimpia bronzérmese száz méteres síkfutásban, s „mellékesen” a Magyar Atlétikai Szövetség atyja. Ipolydamásdon a határon túl eső Helemba maskarásaival együtt szoktak farsangolni, a farsangtemetéskor pedig pappal, ministránssal és siratóasszonyokkal kísérik utolsó útjára Farsangi Tóbiás koporsóját, amit aztán máglyára is vetnek. De itt él Tóth László fafaragó művész is, az országosan ismert tojáspatkoló. Az ipolytölgyesi Szent Vendel-szobor a nagy marhavész emlékét idézi, a kőspallagi kőkereszt a napóleoni háborúk idejét. A letkési Madonna-oltárszobor a törökök ellen aratott győzelemnek állít emléket, a kemencei kálvária és szentsír a szőlőhegy oldalában kapott helyet, s az Ipoly mentén lépten-nyomon az útonjárók védőszentjének, Nepomu-

ki Szent Jánosnak a szobrába ütközik az ember. A szobi Luczenbacher-kápolnát és kriptát Feszl Frigyes tervezte, a zebegényi katolikus templomot Kós Károly. Zebegényben nemcsak Szőnyi Istvánnak van múzeuma, de a magyar tengerészetnek is. A márianosztrai pálos rendház története viszont még az Árpád-korba nyúlik vissza, a kegytemplomban a Czesztochowai Madonna kegyképének másolata látható. Nagybörzsönyben nemcsak bányásztemplom van, de román kori is, Tésán a Foglár-kastély, Vámosmikolán az Eszterházyak vadászkastélya a hívogató látványosság. A perőcsényi búcsú szeptember elején a vidék egyik legfontosabb eseménye – ilyenkor az 1656-ból származó kiállított harangot is illik megsejmelni.

Mindez azonban sokaknak titokban maradhat: a parassapusztai és letkési határátkelő ellenére sem tudott ugyanis ez a vidék kellőképp bekapcsolódni az ország vérkeringésébe. Martos György szerint – aki hivatalosan a szobi statisztikai körzet menedzsere, de egyszerre embere a vidékfejlesztési tárcának és a kistérségi társulásnak is – senki sem akar ebben a régióban tömegturizmust: sokkal inkább igényes falusi vendéglá-

KÖZSÉGZÁSZLÓ-AVATÁS VÁMOSMIKOLÁN

NEPOMUKI SZENT JÁNOS SZOBRA

tást. Jól látható ugyanis, hogy az idegenforgalom itt csak keveseknek tud megélhetést biztosítani – inkább csak afféle kiegészítő jövedelemként jöhet szóba.

Ennek megfelelően maga a régiófejlesztő társulás is elsősorban a munkahelyteremtésre meg az infrastrukturális felzárkóztatásra koncentrál. A térségmenedzser fő feladata ennek megfelelően az információk közvetítése, elsősorban az önkormányzatok és a vállalkozók, de az iskolaigazgatók és a lakosság számára is. Martos úr nemcsak hónapra kész pályázatfigyelő hírleveleket küld ki az aktuális lehetőségekről, de segít kitölteni is az íveket. Egyelőre még csak hazai pályázatok jönnek szóba, de közeleg az idő, amikor az uniós felhívásokat is kezelni kell tudni. Martos György tudja, miként kell kivonatolni egy polgármesternek, hiszen korábban maga is nyolc éven át volt Márianosztra választott vezetője.

A statisztika mindenesetre imponáló: 2001-ben és 2002 első félévében száz százalékban sikerült elnyerni a kistérségből megpályázott pénzeket. A vidékfejlesztési pályázatokon ez 2001-ben három tételben harmincmilliót hozott a régióba, 2002-ben további két pályázat nyert. A Széchenyi-terv pályázatain két-két projektet díjaztak tíz-húszmilliós nagyságrendben. Ezek zömében turisztikai jellegű fejlesztések, de a szálláshelybővítés, fogadó- és panzióépítés mellett támogatták az állattenyésztés területén folytatott biogazdálkodást is. A menedzser általában azt szorgalmazza, hogy komplex turisztikai ajánlattal pályázzanak az érintettek: a szálláshelyek mellett kerékpáros turizmussal, lovagoltatással, szauna-, szolárium- és úszómedence-építéssel is.

A területfejlesztés szempontjából azonban nem is annyira az a lényeges, hogy ki hány talicska pénzt tud odavinni a kistérségbe – sokkal fontosabb a környék népességmegtartó erejének a növelése. Ezek az önkormányzatok ugyanis mind a mai napig forráshiányosak, kicsi a vállalkozások száma, s a munkanélküliség aránya is csak azért nem kirívó, mert viszonylag sok betanított munkást alkalmazó cég van a régióban, főként a hajdani tsz-mellékküzemágak folyományaként. Ezek mintapéldája a ma már belga tulajdonban lévő ipolytölgyesi Mono Ipolyfabrik, amely magas minőségbiztosítást igénylő belső dí-

szítóelemeket gyárt luxusautókhoz – a letkési termelészövetkezet volt melléküzemága jelenleg a legnagyobb foglalkoztató az Ipoly mentén.

A Duna-Ipoly Nemzeti Parknak egyelőre csekély a hatása a térség fejlődésére. 2002-ben ugyan pályáztak arra, hogy táblákat helyezzenek el az érintett településeken, de a parkfelügyelőség elsősorban mégiscsak hatóság, amely tilt és engedélyez, de nem dolgoz a területfejlesztés. A Dunakanyar egészére készülő területfejlesztési terv koncepciója amúgy is óvatosan fogalmaz: a térség előnye a szép fekvés és a fővároshoz való viszonylagos közelség, de a táj feltáratlansága is. A Börzsöny közelebb van Budapesthez, mint a Bükk vagy a Zemplén – mégisincs rajta a főváros mentális térképén. Igaz, nincs is úgy urbanizálva, mint a Pilis – ez viszont a XXI. században akár előny is lehet. Nem könnyű amúgy a nagyvárosiak ízlését eltalálni. Volt például egy elképzelés, miszerint a Börzsönyt átszelő erdei kerékpárutat építettek volna ki Nagyirtáspusztán keresztül, de hamarosan kiderült, hogy a mountainbike-osokat épp a vad hegyi ösvények, s nem az aszfaltozott utak vonzzák.

Tavaly decemberben a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium által létrehozott tárcaközi bizottság döntött a Leader+ kísérleti programról, amely nem uniós projekt, de már a brüsszeli szisztémát igyekszik szimulálni. Maximum harmincmillió forinttal lehetett pályázni, s az ország negyven meghívottja közül tizenkét kiválasztott kistérségből az Ipoly völgye lett az egyik befutó, ökoturizmus-fejlesztő programjával. Fontosnak tartották, hogy ne csupán néhány falusi szálláshely pályázzon, de az ökoélelmiszerek előállításával, a rekreációval, a terápiás lovagoltatástól a településtisztaságig megannyi szemponttal összekössék a vendégfogadást. Persze sokkal több pénz kellene, hogy a parlagfűmentesítéstől a kommunális hulladékok kezeléséig minden gond megoldódhassék, a komplex szemlélet azonban segít elindulni a felzárkóztatás útján. Ennek része az is, hogy a nagybörzsönyi vasutat Nagyirtáspusztától újból Szobig vezesse el a MÁV, olyan nyomvonalon, ami mellett nem fut műút, újból bekapcsolva ezzel az elfeledett vidéket az ország vérkeringésébe.

Az Ipoly-mentén a cigányprobléma is jelentkezik, noha nem annyira akut módon, mint más vidékeken. Ezen a Pest megyei munkaügyi központtal és másokkal karöltve az a romaprogram igyekszik segíteni, amelyet a tükörrégiós alapból finanszíroznak. E törekvések minden munkanélküli gondjait orvosolni szeretnék, tény azonban, hogy a munkanélküliség főként a cigány lakosságot sújtja.

Pest megye pénzeli a Hitesi–Bartucz–Hollai programirodával közösen az Ipoly menti gazdaságfejlesztő stratégiai programot is, amely a kitörési pontokat kísérli meg felvázolni. Idén nyáron fogadta el a régió a vámosmikolai kistérségi marketing-centrum létesítésének tervét is, amelynek kettős hivatása van: egyfelől felkészíteni a településeket a piaci versenyre a lakossági kohézió erősítésével, másfelől megtalálni a kedvező pozíciókat a forrásokért való küzdelemben. Ez nem lesz könnyű, hiszen a népességfogyás még mindig jelentős – noha az utóbbi öt évben már többen költöztek ide, mint amennyien elmentek. A térség azonban a mai napig nem tudta kiheverni a kádári idők hatvanas-hetvenes évekbeli vidéksorvasztó politikáját, amikor az iskolázottabb rétegek beköltöztek innen a városokba, s a helyi értelmiséget valósággal lefejezték. A statisztikát azonban főleg a Duna-parti Szob és Zebegény javítja – másutt inkább a hétvégi házak szaporodnak. Friss jelenség, hogy tömegével vásárolják fel az Ipoly menti falvak – főként Ipolydamásd és Perőcsény – parasztházait a hollandok, felújítva és nyaralóként használva azokat. Nem mintha ez a táj emlékeztetne a holland mélyföldre – legfeljebb az ő pénztárcájukhoz szabott ingatlanárakról támadhatnak ilyesfajta asszociációink. Tésát viszont a budapestiek fedezték fel, a nyugalom- és csendturizmust értékelve.

Durján Miklós, a kistérségi társulás elnöke egyben Vámosmikola polgármestere is. Ő is a forráshiányt, a kevés jól fizető munkahelyet, az infrastrukturális elmaradást emlegeti leggyakrabban. Most még csak-csak lehet építgetni a csatornahálózatot, rendbetenni a parkokat, felújítani a közintézményeket; de mi lesz 2007 után, amikor a Központi Régió esetleg már nem jut uniós támogatásokhoz Budapest relatív túlfejlettsége miatt? – te-

szi fel a kérdést. Márpedig ha nem lesznek tőkeerős vállalkozások, csakis a pályázgatás marad az egyedüli eszköz – hiszen ezek az önkormányzatok nem sütkéreznek a főváros fényében.

Vámosmikolának – amely Szob mellett a kistérség másik pólusa – így egyelőre maradnak a szolid örömök: az, hogy a közösségben egyetlen pedagógus sem tanít képesítés nélkül, nagyrészt helyben laknak a tanárok, sőt egy részük még el is jár innen. Pedig az Ipoly völgyében a képzettség hiánya a legfőbb probléma: sokan jelentkeznek innen egyetemre, főiskolára, de csak töredékük tér vissza végzés után. Az egyik legnagyobb helyi terv a volt Eszterházy-kastély felújítása: az elnyert megyei pályázat jóvoltából jövőre kezdik felújítani a becses műemléket. Jelenleg az iskola egy része – három osztályterem, tanári szobák, szertár – működik az kastélyban; a másik öt osztálynak korszerű külön épülete van. A két hektáros parkon átfolyik a Börzsöny-patak, nincs messze az Ipoly-torkolat sem: mintha az Isten is üdülőnek teremtetten volna. A képviselő-testület szeretné is, hogy ne csak átmenő turistaforgalom legyen a közösségben (a fizetővendéglátás serkentésére önkormányzati

VÁMOSMIKOLA, A KISTÉRSÉGI KÖZPONT

apartmanokat is létrehozott), s a kastély kínálja is magát üdülési célokra – azzal a német vállalkozással viszont, amely újból vadászkastélyt akart itt kialakítani, nem tudtak megegyezni. A tervről azonban – feltéve, hogy ki tudják váltani az iskolaépületet – nem tettek le; s a törekvésük jogosságát igazolni látszik, hogy Mikolán is tíz holland család vásárolt parasztházat. Ez a 650 házhoz képest még nem okoz feszültséget – a kommunális adót mindenesetre a nyaralók számára némileg magasabban állapítják meg. A hollandokat az évi ötezer forintos summa aligha vágja földhöz; de a rendezési tervben figyelnek a hazai kispénzű víkendtelkesekre is, akik az Orzsány völgyében ütöttek tanyát.

Régen Vámosmikolára is átjött a nagybörzsönyi kisvasút, a háborúban azonban felrobbantották az Ipoly fahídját, amelyen át valaha az aranyércet szállították el innen. Elmúltak azok az idők, amikor az itteniek a határon túli vasútra szállva jártak Párkányba, Esztergomba, Ipolyságra tanulni – manapság viszont ismét hídról és határátkelőről álmodnak. Ha ez megépülne, megnőne az esély, hogy az Ipoly völgye ismét aranybánya legyen...

ALVÓVÁROS, ÁRVALÁNYHAJ

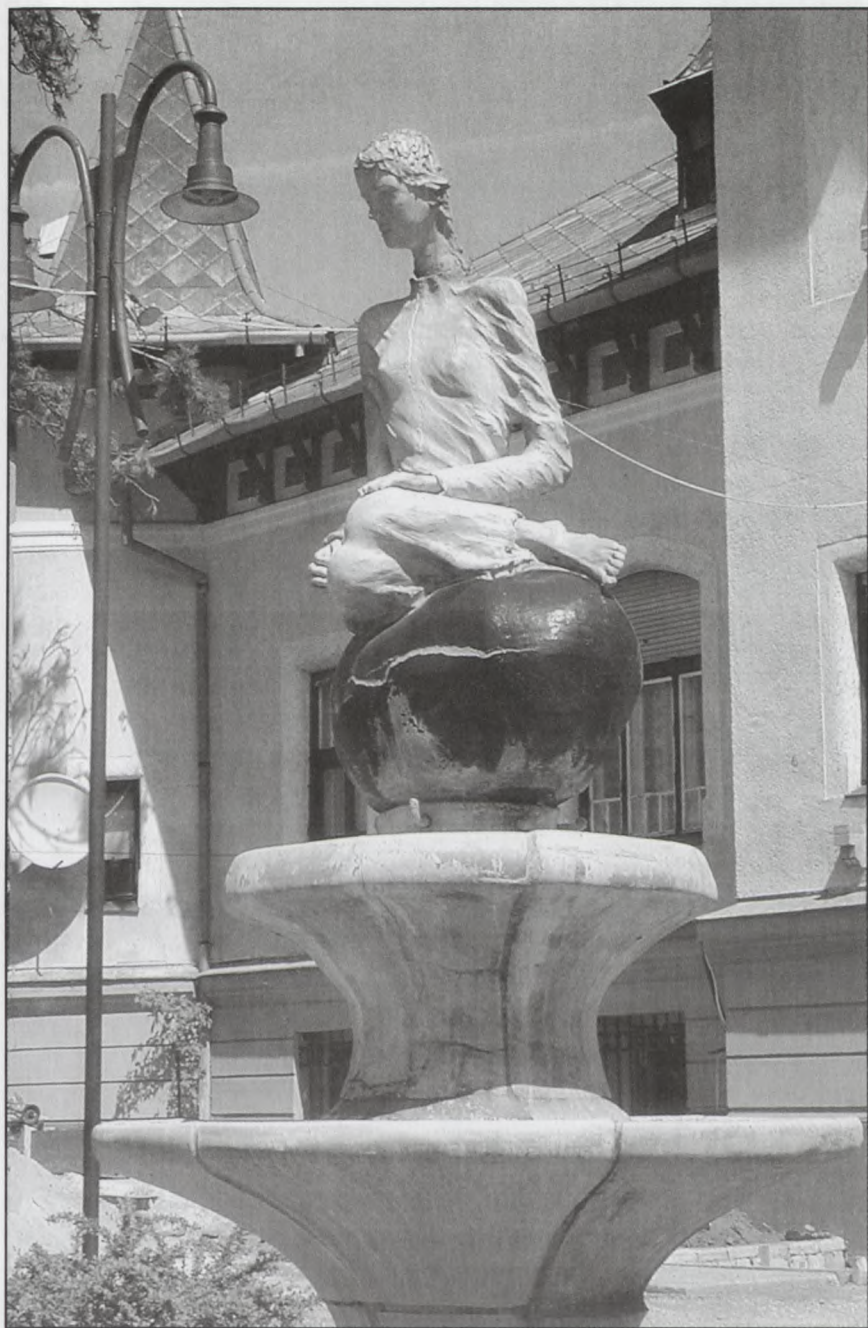
Alvóváros, árvalányhaj

Áldás vagy átok egy településnek a főváros közvetlen közelsége? A válasz kétélű. Képes fagyöngyként rátelepedni a burjánzó metropolisz szolgáltatásaira, ugyanakkor el is senyvedhetnek a saját gyökerei. Az agglomeráció két települése, Pécel és Dány erre is, arra is szolgál példával.

Budapesttől északkeletre évtizedeken át Gödöllő számított a tipikus alvóvárosnak. Az olyan településeket szokás így nevezni, ahol dolgozni, tanulni és szórakozni nemigen lehet – inkább csak aludni jár oda haza az ember. Gödöllő egy évtized alatt sikeresen kikecmergett ebből a tetszhalott állapotból: a Királyi Kastélyra meg az ipari parkok övezetére támaszkodva lefejtette magáról a főváros fojtogató ölelését. A tágabb agglomerációban azonban még jónéhány település előtt van ennek az elkerülhetetlen „szabadságharcnak”.

Pécel a maga 13 ezer lakosával az alvóvárosok minden nyűgét és baját felvonultatja. Ha csak adottságait, patinás épületeit vesszük, akár idegenforgalmi központ is lehetne. Van szecessziós villanegyede, területén található a Fáy-kastély, a Ráday-Kelecsényi kastély, a Bárczy-kúria, a Fáy-Szilágyi kúria, az Erdey-Grúz kúria, a Prónay-kúria, a Zsigmondy-kúria, a Frencsek-Dávid kúria, a Pekáry-kúria, a Szemere-Keiner kúria, a Kovásznai Kovács-kúria – még felsorolni is sok. Mindez arról tanúskodik, hogy Pécelen számos család életvitele a módosak közé volt sorolható – sőt, a millennium idejére ez a település egészét is jellemezte, a polgárosodás megannyi árulkodó jelével. A péceli Szemere fürdő például 1895-ben nyitotta meg kapuit, s Galgóczy Károly érzékletesen írja le a korabeli létesítményt: „E fürdő tulajdonképp egy uszodával kapcsolt hideg fürdő, a vasúti pályaház közelében, a pályaháztól a községbe vezető út mellett, a Rákos-patak jobb oldalán, ahol a sark rételekből 1600 négyszögöl 1700 forintot vásároltatott meg e célra.

SZOBOR A PÉCELI MŰVELŐDÉSI HÁZ UDVARÁN

A fürdő maga Frencsek Imre minisztériumi építész főmérnök terve szerint és felügyelete alatt épült. Áll egy 30 méter hosszú, 10 méter széles, átlag egy méter vízmagasságú medencéből és négy külön fürdőkabinból. Vizét a Rákos-patakából szivattyú segítségével veszi, s használat után ismét oda ereszti vissza. A víz iszapptalanítására kavicsszűrő szolgál. A medence a telek mély fekvése miatt, másfél méter magasan felemelt és kívül körül feltöltött, vízhatlan cementtel épített fal közé, beton fenékre készült. Felépítménye a cementfal felett gerendázott deszkafalazatú, zsindely tetőre, középütt emelkedett homlokzattal. Van benne 60 személyre öltözőfülke, úszómester szoba és pénztár-szoba, szükséges mellékhelyiségekkel. Az öltözőfülkék előtt betonozott széles járda vezet el.” De nemcsak uszodája, hanem 1904-től hetilapja is volt Pécelnek, 1911-ben „kultúrmozgó” működött a Hajnal utcában, 1913-ban pedig a Szemere szálló nagyterme adott otthont mozgófénykép-előadásoknak. Ezzel szemben manapság se uszodája, se mozija, se lapja, se szállodája nincs a településnek.

PÉCELEN A KÚRIÁKAT IS HASZNOSÍTANI KELL

Ebbe az „alvóvárosi” állapotba persze sokan nem nyugszanak bele. Kuszák Róbert például, aki a Pest megyei közgyűlés elnökének gazdasági tanácsadója, épp azért jelölteti magát polgármesternek szülővárosában, mert meggyőződése: föl kell ébreszteni Pécelt ebből a Csipkerózsika-álomból. Ez az álom ugyan nem százéves, mint a mesében – viszont épp az volna a cél, hogy eljusson a város arra a civilizációs nívóra, ahol mintegy száz éve tartott. A Kuszák név egyébként sem rossz márka Pécelen: a nagypapa, Kuszák László egy 1928-as összeírás szerint a község előjárói közé tartozott, 1930-ban utcabíró és esküdt volt, 1927-től a tűzrendészeti bizottság tagja. Az unoka szerint lényegében ma is ugyanazokkal a dolgokkal kellene foglalkoznia egy városatyának, mint háromnegyed évszázaddal ezelőtt – azzal a különbséggel, hogy Budapest szomszédsága nyomasztóbb, mint valaha. Mivel helyben gyakorlatilag alig van munkalehetőség, a munkaképes péceliek négyötöde ingázik. Az utazgatás naponta három órát rabol el az életükből – talán ez is magyarázza, hogy sokuknak már nincs erejük az otthonos lakóváros megteremtésére. Kuszák Róbert az öt-hatezer lakosú korabeli városias Pécel uszodáját ezért is jelképertékűnek tartja: ahelyett, hogy a fővárosba jártak volna úszni, megoldották a dolgot helyben.

Úgy gondolja, Szemere Pál szülőhelyén, a kultúrmecénás Fáyak fészkében elemi igény volna a közművelődés, a sportélet megpezsdítésére. Ha nem akarja a város eltékozolni ezt a hagyományt, vissza kell állítani a hajdani kisvárosi intézményrendszert – persze a kornak megfelelő formában. Most egyelőre azt tapasztalni, hogy a fiatalok kiköltöznek Budapestről Pécelre, de nem azt találják, amiért jöttek. A jó levegő, a zöld környezet vonzza őket – ehelyett ők is beállnak az ingázók közé, növelik a buszokon a „tömegnyomort”. Szórakozni, sportolni, vásárolni is be kell járniuk a fővárosba – így naponta akár kétszer is megteszik ezt az utat. A bevásárlást kétszeresen is megdrágítja ez a helyzet: egyrészt a magasabb pesti árakat fizetik meg, másrészt ezt még tetézik az útiköltséggel.

Pécelen sokan nem tartják álproblémának a Központi Régió szétválasztására tett kísérletet: úgy érzik, a Pest megyei fejleszté-

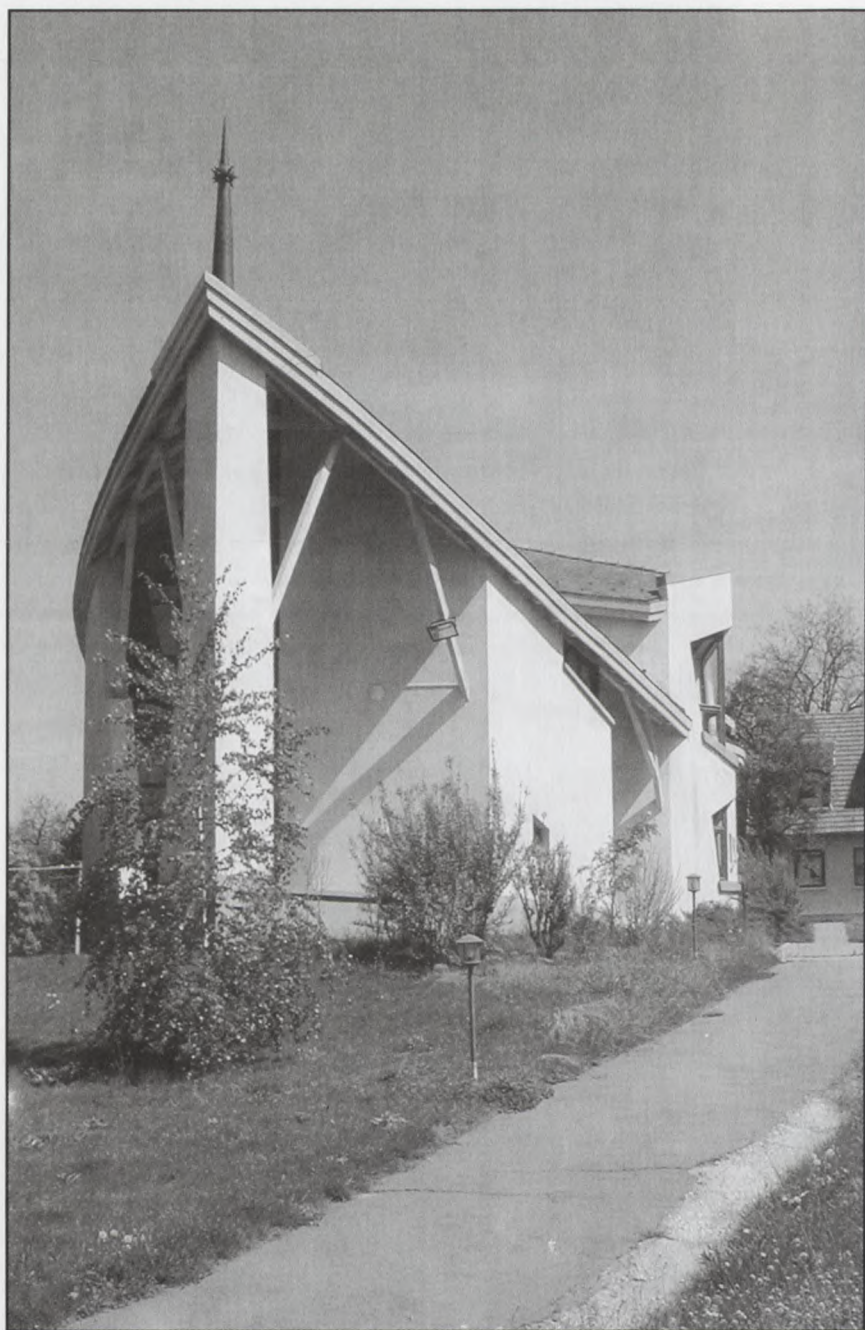

SZEMERE PÁL MELLSZOBORA PÉCELEN

sekre szánt pénzek egy részét is már ma is a főváros használja fel, a megyerendszer közigazgatási régiórendszerre való átalakításával pedig ez az aránytalanság csak tovább nőne. Úgy érzik, a fővárosnak kifejezetten előnyös az alvóvárosok cselédszerepe: a vállalkozás-fejlesztések, munkahelyteremtések a lobbitorvény szellemében továbbra is Budapest közigazgatási határain belülre kerülnének, míg a munkaerő nagy részét (a vásárlóerővel együtt) úgyszólván ajándékba kapnák az agglomerációtól. Ez a felállás rögzítené, állandósítaná a mai állapotot: az alvóvárosok végképp elveszítenék kisvárosi identitásukat.

Kuszák Róbert szerint értékarányos vállalkozói munkára volna szükség, hogy a helyzet megváltozzék. Előbb teljesíteni kellene az önkormányzati törvényben foglalt kötelező feladatokat (elsősorban eljutni a teljes csatornázottság állapotáig), de úgy, hogy közben a régi városmag és a belterületbe vont részek között is egyensúly alakuljon ki. A Pest Megyei Önkormányzat eddig is segített Pécelnek az ivóvízellátás fejlesztésében, az iskolafelújításban, a Nyitnikék óvoda rendbetételében. 2002-ben a regionális és megyei forrásokból közel kétszázmillió jutott a városnak – koncepciót azonban nehéz felfedezni. Jócskán van amúgy mit ledolgozni: egyetlen pillantással is belátható, hogy egy ilyen lélekszámú helyen egyetlen bölcsőde és három óvoda bizony, kevés. De ha hozzátesszük, hogy egyetlen játszótér sincs a városban, még szomorúbb a kép. A vasút ma úgy szeli ketté a várost, hogy a „túldaliak” szinte mindenből kirekednek. A hosszan zárva tartott sorompó miatt nem volna tartható a menetidő, ezért oda busz se jár – az elszigeteltségen, a szolgáltatások hiányán aluljáróval kellene segíteni. Uniós forrásokból újra kellene szabályozni az elszennyeződött Rákos-patakot is, hiszen aligha eurokonform, hogy a részübe beledöngölték a szemetet. Emberéletek múlnak azon is, hogy nincsen helyben mentőállomás: a másfél órás út Budapestig itt nem tolerálható. Egészségügyi ellátás területén a gyáli példa tűnik követhetőnek: oda egy héten egyszer szállnak ki a szakorvosok. Minél több szolgáltatás jön helybe, annál kevesebb időt visz el az utazás, s annál több jut rekreálódásra. A Kuszák-féle elképzelés szerint épp ezért elkerülhetetlen, hogy

MERÉSZ VONALÚ TEMPLOM PÉCELEN

PÉCELI ANZIX

PÉCELI PARKRÉSZLET

zöldterületeket alakítsanak ki a városban. Elsősorban egy helyi „Centrál Parkot”: a Topolyos patak partján lévő rét ugyanis valószínűleg beékelődik a településbe – kínálja magát sport- és szabadidőcentrumnak, ami viszonylag kis összegből meg is valósítható. Ide még a szomszédos Rákoscsabáról is kizárándokolnának, ha a labdajátékok szerelmesei, illetve a görkorcsofolyók és gördeszkázók otthonra lenének.

A kastélyok közül a Ráday-Kelecsényi kastélyban van a legtöbb fantázia: a MÁV-kórház elfekvő részlegét már kiköltöztették onnan, egy-egy önkormányzati rendezvénynek is helyet ad, ám egy átgondolt koncepcióval épp úgy állomásává válhatna a Gödöllőről induló idegenforgalmi „kastélyútnak” (a talán legéletrevalóbb kistérségi elgondolásnak), mint a Fáy-kastély, melyben ma szakközépiskolai kollégium működik. Ez utóbbinak a tetőszerkezetét elkezdtek felújítani, de a régi Járó-venéglővel is ezt kellene tenni. A stílusos épületet a 160 családot tömörítő péceli nagycsaládosok kapták meg tavaly a vagyongazdától, de a százmilliós nagyságrendű költséggel egyedül nem bírnak.

Kitörést várni az M0-s körgyűrű Pécelt érintő szakaszának elkészültéig persze aligha lehet. Ez erősen lerövidítené a távolságot a fővárossal, s talán nagyobb jelentőséget kölcsönözne annak a húszmilliárdos péceli termálprogramnak is, amelyet egyelőre a titokzatosság köde leng körül. Kuszák Róbert szerint minden hasznos beruházás jót tesz a városnak – de nem árt bevonni ezekbe a polgárokat sem: máskülönben még abban sem lesznek biztosak, ki tudja-e majd fizetni az uszodai belépti díjat...

PÉCELI HANGULAT

PÉCEL A KASTÉLYOK TELEPÜLÉSE

Kicsit más a helyzet Dány községben, amely ugyancsak a gödöllői statisztikai kistérséghez tartozik, de Gódor András polgármester szerint már „az agglomeráció árnyékában” él. Alvótelepülés ez is: reggel fél négytől nyolcig 15-20 percenként indulnak a buszok Budapestre és Gödöllőre, délután három és nyolc között ugyanilyen gyakran érkeznek. Itt még vasút sincs, így a dinnyéjéről híres falu, amely az M3-astól és a 30-as főúttól is távol fekszik, kimarad az infrastrukturális áldásokból. Míg tehát Pécel kistérségi tagsága voltaképpen formális, Dálynak érdeke, hogy aktívan részt vegyen a Gödöllő környéki és galgamenti kistérségi társulás munkájában – Gódor úr jó ideig még elnöke is volt e szervezetnek. A tősgyökeres dányinak számító volt biológianár szociológiai és területfejlesztő diplomáját is kamatoztathatja itt: azzal a látszólag ellentmondó két hagyománnyal kell szembenéznie, hogy a hétszáz éven át elzártan élő település mindig együtt lélegzett a fővárossal. A hátrányból

DINNYECSŐSZ KUNYHÓ DÁNYBAN

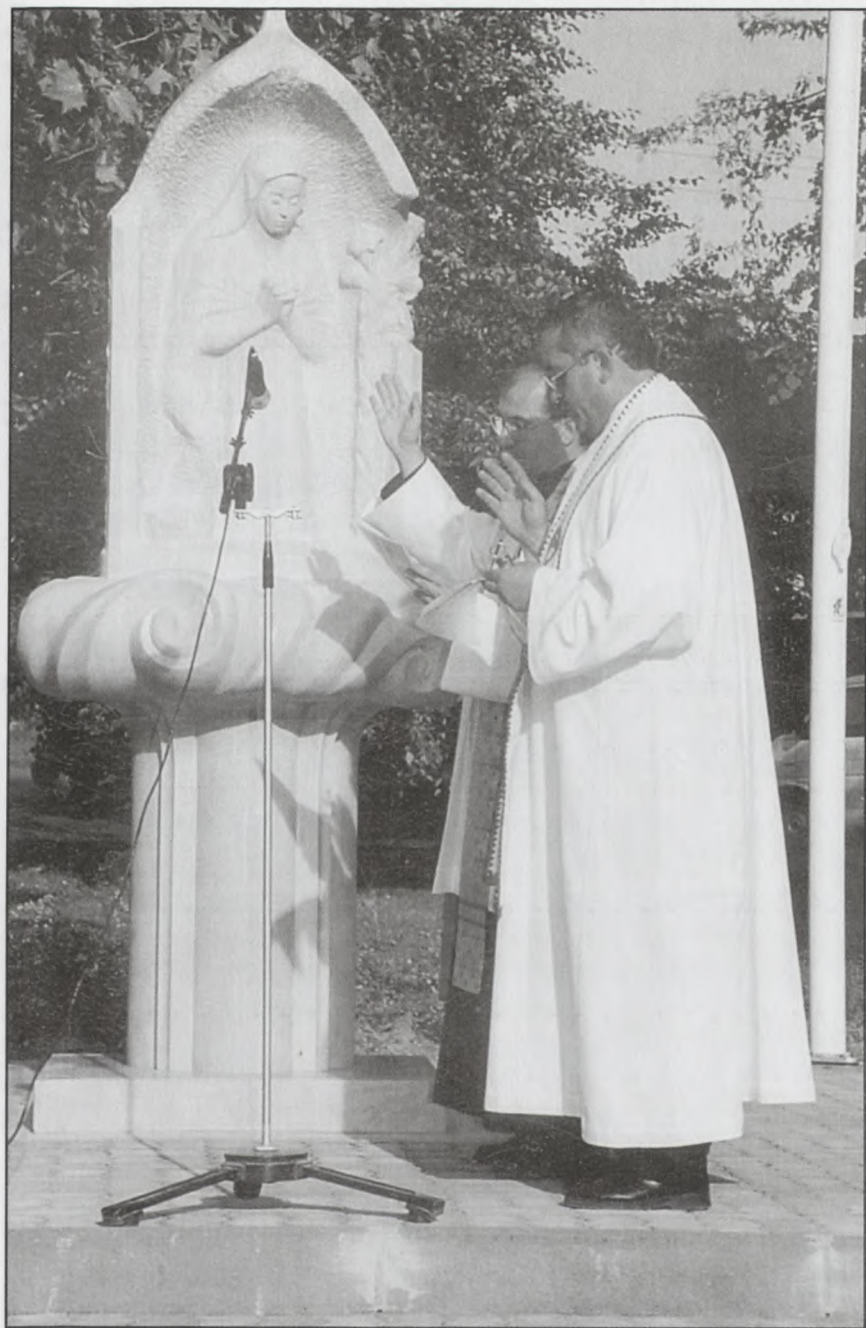

úgy próbálnak előnyt kovácsolni Dányban, hogy a háborítatlanságot megtartó erőként fogják fel. A színgatólikus községben ma is kohéziós erőt jelentenek a vérségi és szomszédsági kapcsolatok, amiket nem szaggatott szét az urbanizáció – ezekre ma is építeni lehet.

Eltökélték például, hogy teljes infrastruktúrát építenek ki, s tizenöt év alatt módszeresen meg is valósították. 1986-ban kezdték az ivóvízzel, majd jött önerőből a gáz, a telefon, a csatorna. S noha az úthálózatuk is teljesen szilárd burkolatú, most ennek a felújításához fogtak hozzá. A Széchenyi-tervből húsz lakást építenek fiataloknak: a költségalapú bérlakás önkormányzati tulajdonú, havi 25–30 ezer forintért bérelhető, de máris 35 pár jelentkezett rá. A 130 milliós támogatást 50 milliós saját erővel toldották meg, a lakások 45–60 négyzetméteresek. Négy lakást arra tartalékolnak, hogy rendőrök települjenek ide. Megegyeztek a Pest Megyei Rendőrfőkapitánysággal: adnak épületet meg szolgálati lakást – legyen itt körzeti megbízotti csoport. A „rendőrbarát” gesztussal a közbiztonságukat is meg kívánják vásárolni.

A kistrégyó hosszú távú fejlesztési stratégiájába a Leader+ programon keresztül, a galgahévízi Gaia Alapítvány segítségével kapcsolódnak. Dányban e program kézzelfogható eredménye az a vállalkozóknak szánt inkubátorház, aminek már az épülete is megvan. A két helyiségben, 110 négyzetméteren egy vagy két kezdő vállalkozó próbálhatná ki magát: elsősorban a kézműves szakmák (cipészek, szövők) reneszánszát remélik. Az élhető település érdekében azonban ebben is kikérik a lakosság véleményét: ha inkubátorház helyett inkább fiatalok irodalmi kávéháza van igény, akkor azt fognak ott csinálni. A Központi Régiótól ötmilliós támogatást kaptak a településközpont funkcióbővítésére: az úgynevezett „Főutca-program” keretében a vendéglátás fejlesztését is szorgalmazzák. A tükörrégiós alapról 33 milliót kaptak az újonnan kiparcellázott telkek utcájának aszfaltozására. (Ezt Kandó Kálmánról nevezték el az elektromos művek kérésére.) Szerencsére van mód terjeszkedésre: köszönhetően a nyugalomnak és az infrastruktúrának, a fiatalok nemhogy elmennének, de még friss diplomások is költöznek ide.

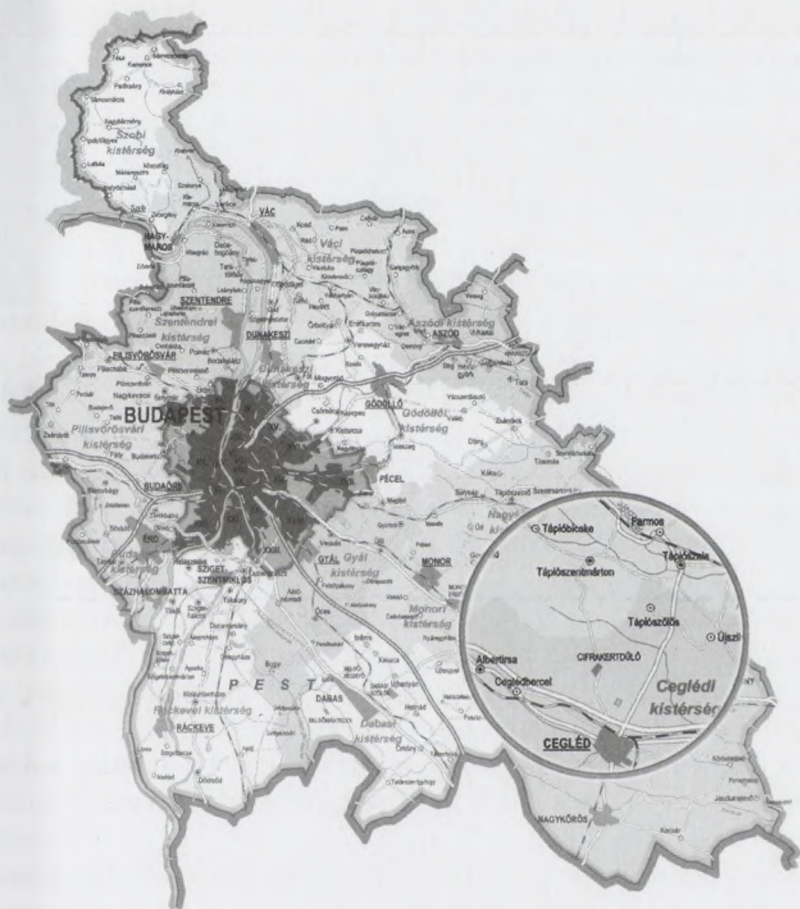

SZOBORSZENTELES DÁNYBAN

Ebben persze része van annak is, hogy Dány gondot fordít kulturális önazonosságára is. Rendbehozták és falumúzeumként rendezték be az autentikus Zsellérházat, szobrot állítottak Szent Margitnak a millenniumi parkban, s mikor az Imre térből újfent Szent Imre tér lett, az ő szobrát is felállították az iskolával szemközt, leplezetlenül az ifjúságnak való példaadás szándékával. Megvan a rendje, milyen ünnepen hol ünnepelnek – s megvan a rendje a község életének. Szeretnék ezeket az értékeket másnak is mindinkább megmutatni – anélkül persze, hogy feldúlnák vele a település nyugalmát. Elsősorban a kies horgásztóra meg a Tápió forrásvidékének tájvédelmi körzetére támaszkodnak ebben: ennek flórája és faunája is nevezetes, különös tekintettel néhány ritka kételtűre. De a mocsaras részekén túl az árvalányhaj is díszé a környéknek – aligha van szemléletesebb jelképe a dányi ökofilozófiának...

A CSILLAGJÓS INTELMEI

A csillagjós intelmei

A városok vonzáskörzetei hasonlítanak az égitestek rendszeréhez. A csillagok bolygókat, a bolygók holdakat keríngetnek maguk körül – de ha túl nagy és túl közeli a Nap, feltűnően deformálja pályájukat. Más azonban a falu és a város: míg Ceglédnek jót tesz a Budapest-től való tisztes távolság, Tápiószentmártonra kevesebb fény vetül.

Feleannyi idős korában, tinédzser évei végén még sok mindent másként lát az ember. Cegléd például maga volt a gőg városa, ahová nem lehet befogadást nyerni. Dupla helyőrség lévén (hiszen a magyar laktanya mellett volt itt egy szovjet is: meszelt törzsű fáival; a fűtetlen, sőt üvegezetlen őrtornyokban fagypontra egymásra lehelő szoldátokkal) nem lehettem a városnak különleges élmény, mint frissen érettségizett előfelvételis sorkatona – számomra viszont a szabadságtalanság szinonimája lett, mely érzésen a ritka kimenők sem enyhítettek. A magam bajával elfoglalva nem törődtem vele, milyen érzés lehet a Kossuth-kultusz városában lépten-nyomon idegen egyenruhások szavát hallani, vagy hogy időről időre fontos katonáemberek iránti tiszteletadásul félelmetes gyászsortűz veri fel a főtér csendjét. Később a kölcsönös idegenkedésen oldott valamicskét némi lánynevetés, bő két évtized után mégis meglep a visszatérés: Ceglédből stílusos, lakható város lett.

Idegen vezényszavak persze nincsenek, s ez mindig sokat lendít a helyzeten. Sós János polgármester szerint azonban a csinosodáshoz az is hozzájárult, hogy nem ültek ölbe tett kézzel. Amikor például meghatározták a 38 ezres lélekszámú város középtávú fejlesztésének irányait, abból indultak ki, hogy egyben a kistérségre is gondolniuk kell. Cegléd vonzáskörzetében ugyanis tizenegy település van, s együttesen már 95 ezer ember sorsa múlik a döntéseken. De ha a Dél-Pest megyei kistérségi társulást vesszük, amibe Nagykörös és a bűvkörében lévő két falu is be-

SZOLGÁLTATÓHÁZ Cegléden

lesorolandó, akkor 130 ezer lélekkel kell számolnunk. Ceglédnek jelentős szerep jut a gazdaságélénkítésben és a munkahelyteremtésben egyaránt, hiszen a környező településekről is jobbra ide járnak az emberek dolgozni. Miután tehát megkísérelték elemezni a régió adottságait, két markáns megállapításra jutottak. Egyrészt arra, hogy a gazdaság felpörgetését önkormányzati eszközökkel úgy lehet elérni, ha átgondolt területelőkészítést folytatnak: 18 hektáros, teljesen kiépített infrastruktúrájú ipari parkba csalogatják a befektetőket, s a rendezési tervet is úgy alakították, hogy egy további vállalkozási övezetet jelölhessenek ki a kisebb vállalkozások számára; másrészt ennek megfelelően formálják a helyi adópolitikát is. Ez annyit jelent, hogy az ipari parkban két évig mentesülhet a beruházó az iparűzési és építményadó alól, további három évben pedig kedvezményben részesül, míg az ipari parkon kívül négy év a kedvezmények időszaka. Az önkormányzat e két eszközön kívül nem tudja egyébbel befolyásolni a gazdaságélénkítést. Ez persze nem jelenti azt, hogy tétlenül várnák a kérőket: maguk is minden rendelkezésre álló eszközzel kutatnak a lehetséges befektetők után.

A négyéves ciklus vezérgondolata Cegléden némiképp egybeesett az országgal – miszerint a kitörési pontot az idegenforgalom jelentheti. A kihasználatlan termálvízre alapozva nagy fába vágták a fejszéjüket: a város nyugati részén, az Öregszőlőben zöldmezős beruházásban egészségügyi központ építésébe fogtak. Egy ekkora városnak százszor is meg kell gondolnia egy ilyen nagy kiadást, de Cegléden ezt tették: a Széchenyi-terv termálprogramjából kapott 724 millió mellé további 1,6 milliárdot kell mellétennie az önkormányzatnak. Ez óriási teher a városnak, de 2002 végére már el is készül a télen-nyáron használható fürdő. A termálvízkút köré mesterséges tórendszer kerül, az étterem, a gyermek- és élménymedencéket kínáló strand, a 33 méteres, nemzetközi vízipólómeccsek rendezésére is alkalmas uszoda bevallottan a régi Herkulesfürdő hangulatát idézi majd.

A ceglédi remények, hogy ez a fürdő rövidesen az ország egyik legfelkapottabb gyógyüdülőhelye lehet, amelyet Hévíz, Harkány és Hajdúszoboszló mellett emlegetnek, korántsem megalapozatlanok, hiszen az itteni termálvíz összetételét és gyógyhatását tekintve a harmadik a hazai „toplistán”. Már csak egy leleményes turisztikai koncepciót kellett elkészíteni annak érdekében, hogy a fürdőzés mellé mást is kínálhassanak az ide látogató idegennek. Ezért aztán az egész térség értékeit csokorba kötötték, csomagban kínálva a csemői virágvasárnaptól a jászkarajenői fogathajtó és a nyársapáti pónihajtó versenyeken át az albertirsai faluházig mindazt, ami kuriózumnak számíthat. A régió települései közösen működtetnek egy turisztikai információs irodát, s közösen szerepelnek a csalogató kiadványokban. A húzóerő azonban mindenképp a fürdő lesz – ez az, ami miatt messze földről is idejön a turista, amihez a többi programot is kapcsolni lehet.

Jelképesnek is mondható, hogy első ízben a kistérségi társulás polgármestereinek mutatják meg hivatalosan a fürdőt. A ceglédiek ennek nagy jelentőséget tulajdonítanak, elismerve azt is, hogy – a két rivális szomszédvár, Nagykőrös és Abony pozíciókereséséből fakadóan – a közös előnyök alapján kialakított térségi szemlélet még várat magára. A három város együttmű-

A Ceglédi Városháza

KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

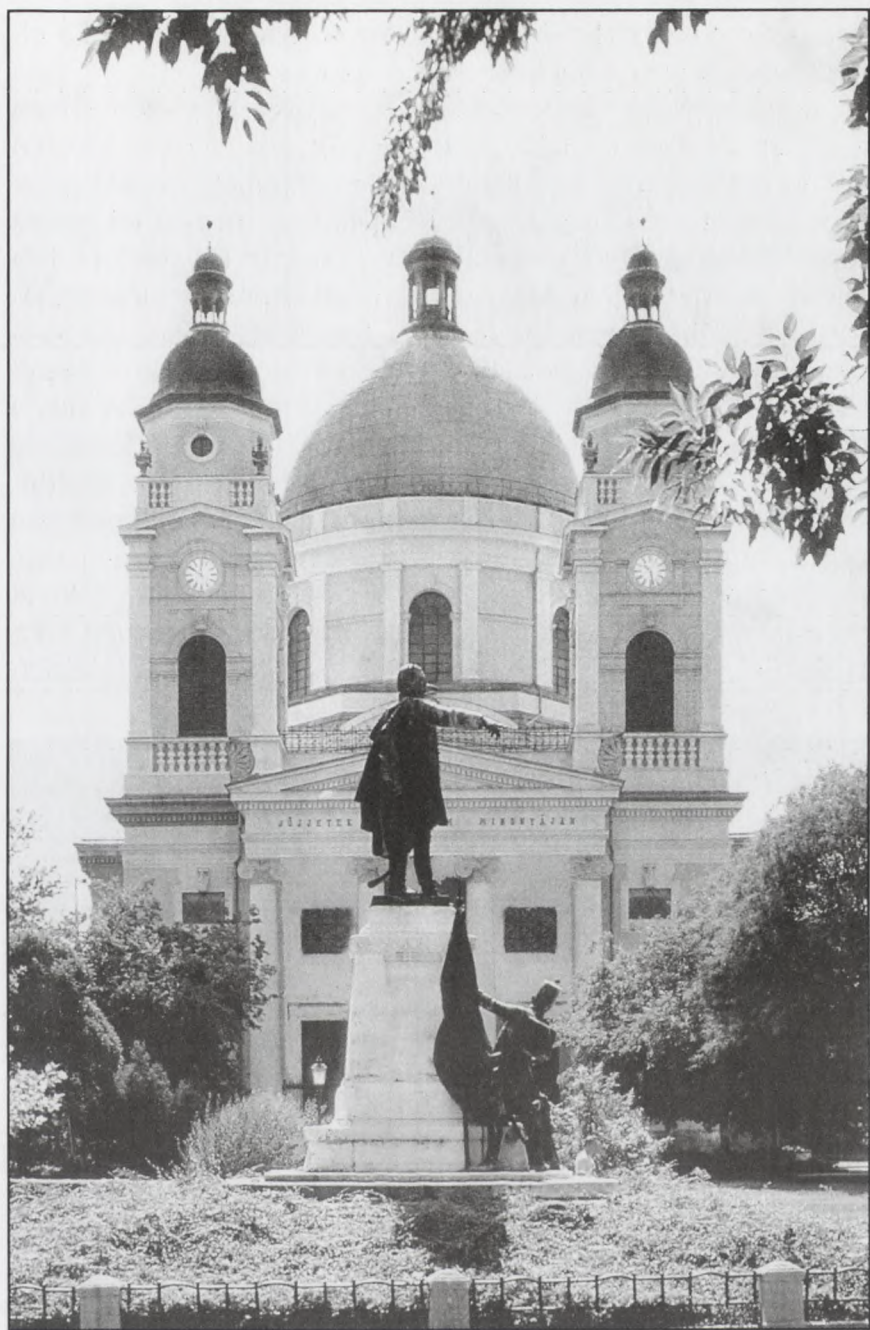
A MI PEST MEGYÉNK

kódése valaha zökkenőmentesebb volt: a „turini százak” között például, akik követségbe mentek a száműzetésben élő Kossuth Lajoshoz, a ceglédi polgárok mellett nagykőrösiek és abonyiak is voltak. Ezt a tényt – a bevéssett nevekkal együtt – emlékoszlop is tanúsítja. A Kossuth-kultusz egyébként éppen szeptember 24-e, a ceglédi erkélyről elmondott nevezetes toborzóbeszéd napjához kötődik. Nemcsak a Kossuth-emlékében, de minden áldott esztendőben háromnapos rendezvénnyel emlékezik meg erről a város: külön költségvetési tételként szerepel a büdzsében, s a programokon a környező települések mellett a testvérvárosok is részt vesznek. 2002-ben bicentenáriumi kiállítás is nyílt a Kossuth Múzeumban, volt kossuthos plakáttárlat, megjelentettek könyvet is a jeles alkalomra, volt a Ceglédi Toborzón belül sportnap és főzőverseny, népművészeti vásár és konferencia történelemtanároknak, borrendi ceremónia, lovagi torna és kitüntetési ünnepség. A nevezetes Kossuth-erkélynek a pozsonyi Zöldfa vendégfogadóból hányatott úton hazakerült maradványait a ceglédi városvédő és építész egyesület még a millennium idejére rendbehozatta, így semmi akadály nem

CEGLÉDI ÜDVÖZLŐLAP

CEGLÉD LAKHATÓ VÁROS LETT

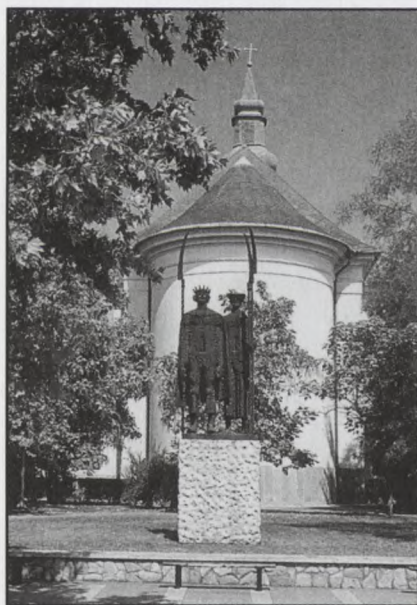
A MI PEST MEGYÉNK

KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

volt, hogy Ószabó István színművész tolmácsolásában újra elhangozzék a nevezetes Kossuth-toborzóbeszéd.

Az ünnepek persze fontosak, egy városvezetés sikerességét azonban mégiscsak a hétköznapiak adják. Sós János is szívesen beszél például arról a hulladékprogramról, amely Cegléd gesztorsága alatt eredetileg huszonkét Dél-Pest megyei települést fogott össze. Az ISPA-előtanulmányt azonban Brüsszelben bővítésre érdemesnek ítélték, ezért a projekt immár a megyehatáron is átnyúlik, s magába foglalva Nagykáta, Monor, Kecskemét és Nagykőrös vonzáskörzetét is, a Duna-Tisza közti Nagytérségi Hulladékkezelő Program névre hallgat. Az ISPA állja a beruházás felét, több mint hárommilliárd forint értékben, 40 százalékot ad hozzá a magyar állami költségvetés, tizedet az érintett önkormányzatok. Az átfogó kommunális hulladékprogram magába foglalja a szilárd háztartási szemét szelektív gyűjtésének bevezetését, az utólagos hasznosítást, az uniós normáknak megfelelő tárolást, sőt a legális és illegális tárolók rekultivációját is. Négy év alatt 49 település 365 ezer lakosának „szemét-ügye” válhat ily módon EU-konformmá.

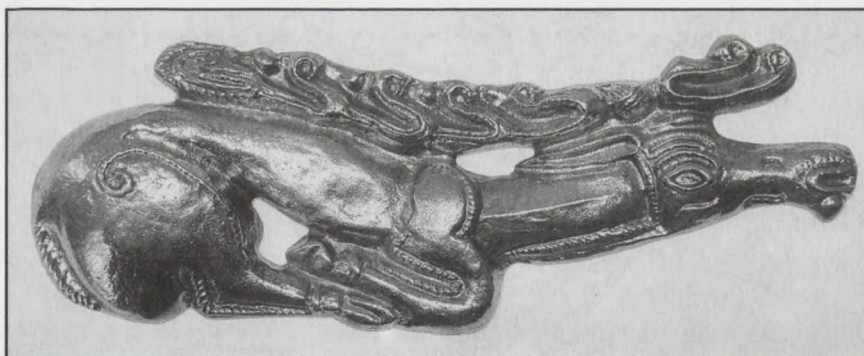

A Ceglédi DÓZSA- ÉS KOSSUTH-SZOBOR

Hogy ez micsoda előrelépés, ahhoz elég megtekinteni a lehangoló szemétdombokat például Tápiószentmárton határában. Egyike ez a Tápiómente huszonegy, halmozottan hátrányos településének, ahol az élet olykor nehezebb, mint a keleti végeken. Czerván György, a növénytermesztéssel és gép-szolgáltatással foglalkozó Aranyzarvas Rt. elnök-igazgatója – egyben a környék országgyűlési képviselője – úgy fogalmaz: „az ország közepén ugyan, de periférián élünk”. A munkanélküliség itt, Délkelet-Pest megyében magasabb, mint az országos átlag. Monokon és Süllysápon kívül már nem tartoznak az agglomerációba. A mezőgazdaságon kívül csakis az ingázás nyújt megélhetést: Tápiószentmártonnak, Tápióbicskének és Pándnak azonban még vasútállomása sincsen – az átszállási kényszer tovább súlyosbítja az itt élők helyzetét. A munkanélküliségi ráta jelenleg hét–nyolc százalék között mozog, ami két százalékkal magasabb az országos átlagnál. A szóródás viszont igen nagy: van, ahol gyakorlatilag nincs ilyen probléma, s akad, ahol jócskán tíz százalék fölött van. Ez a statisztika nyilvánvalóan összefügg azzal a ténnyel is, hogy az ezer lakosra jutó vállalkozások száma roppant alacsony.

A Tápiómente önerőből aligha képes kilábalni a válságból, hiszen az infrastrukturális ellátottság is kívánnivalót hagy maga

A TÁPIÓSZENTMÁRTONI ARANYSZARVAS-LELET

után. A régiót átszelő 31-es főút túlterhelt, a Budapestet Jászberénnyel összekötő új nyomvonal kikerülné ugyan a településeket, de a milliárdos költségekre egyelőre nincs fedezet. A hulladékprogram mellett érdekeltek egy másik – húszmilliárdos – ISPA-pályázatban is, amely a régió akut csatornázási gondjait orvosolná. A pályázat a brüsszeli döntnökök előtt van, gyors és kedvező elbírálása egyelőre bizonytalannak tetszik.

Czerván György óvatos szkepticizmusa, hogy a szerencsésebb magyar vidékek és a szerencsésebb európai országok mennyire őszintén kívánják a halmozottan hátrányos térségek felzárkóztatását, némiképp indokoltnak látszik. A régió ugyanis – az előző esztendőik csalafinta statisztikai számításainak eredményeképpen – 1998-99-ben kikerült a területi kiegyenlítési és decentralizációs alap kedvezményezett köréből, s 2000-ben komoly parlamenti lobbyzást kellett folytatni, hogy a leg-rászorultabbat is rászorultnak ismerjék el. Márpedig ezek a címkézett pénzek – évi 300 milliós összegről van szó – létfontosságúak ahhoz, hogy a legsürgetőbb iskolafelújításokat, az ivóvízbázis fejlesztését finanszírozni tudják.

A KITÖRÉSI PONT AZ IDEGENFORGALOM

TÁPIÓMENTI BORLOVAGOK

A kitörési pontokat keresve az uniós megszorítások elé néző mezőgazdaság aligha jelent megoldást, az ipartelepítés nem számottevő – ennek viszont járulékos haszna is van: a természet gyakorlatilag érintetlen, lehetséges tehát ökoturizmusban gondolkodni. Tóalmás, Nagykáta, Tápiószentmárton termálkincsét meg kellene ismertetni a világgal. Az idegenforgalom mint potenciális bevételi forrás már ma is támaszkodhat a látványos szüreti felvonulásokra és bálókra, valamint a Kincsem lovasparkra (Tápiószentmártonban született minden idők legsikeresebb versenylova); s Attila sírját keresve a község határában emelkedő Varázsdombon találták meg azt a szkíta szarvasjelvényt is, ami mára a település védjegyének számít. Kevés viszont a szálláshely: panziók, szállodák kellenének – az emberek itt a bőrükön érzik, mennyire hiányzik a Széchenyi-terv. Egészségturisztikai központ létesítése iránt itt is mutatkozott skandináv érdeklődés, de a külföldi befektetők is belekalkulálták a beruházásba a magyar állam gazdaságserkentő hozzájárulását.

„LOVASTANYÁK” A TÁPIÓ VIDÉKÉN

SZŐLŐ ÉS KULTÚRA

KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

A MI PEST MEGYÉNK

A Nagykátán szerkesztett kistérségi közéleti újság, a Tápiómenti 2 Hetes (!) mindenesetre saját csillagjóst alkalmaz a vidék jövőjének kifürkészésére. Dömsödi Erzsébet asztrológus minapi jóslata szerint a Tápiómente helyzetének alakulását 2002 felében a Szaturnusz határozza meg, ami azzal jár, hogy „jelentős változások következnek be a térségben egy váratlan fejleménnyel kapcsolatban, emiatt új viselkedésmódot vesznek fel a térségben élők”. A politikummal átitatott ember persze rögtön a helyhatósági választásokra, netán a lapzártakor még aktuális régiószékválási népszavazásra gondol, s ezt látszik alátámasztani az a jövendölés is, hogy „sokan eltávolodnak régi barátaiktól, ismerőseiktől, ellenséges légkör alakul ki”. Dömsödi kisasszony nem köntörfalaz, hanem nagykoalíciót javasol: „Mostanában sok ellenvetésre számíthatunk hatalmi pozícióban lévő tapasztalt emberektől. Pedig sokkal jobban tennék, ha a harc helyett arra törekednének, hogy tanuljanak egymástól.” Ezt már érzékelhetően nem a Szaturnusz, hanem a politizáló csillagtudor mondja, sőt szájába is rája az olvasónak: „Ebben az időszakban mindenkinek ajánlom, hogy az otthoni dolgokkal foglalkozzanak, azok megoldására törekedjenek. Energiáinkat ne pazaroljuk kisebb szócsatákra sem!”

Jómagam nem tudom, mi rejtezik a csillagokban, így csak annyit tudok javasolni a Tápiómente sokat próbált népének: a régió dolgaival foglalkozzanak, azok megoldására törekedjenek, s ennek érdekében energiáikat nyugodtan pazarolják tisztázó szócsatákra...

TÁPIÓMENTI ANZIX

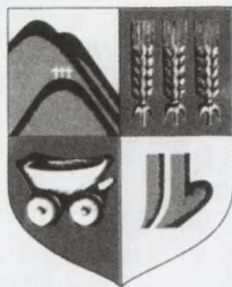
DUGÓK ÉS MÁGLYÁK

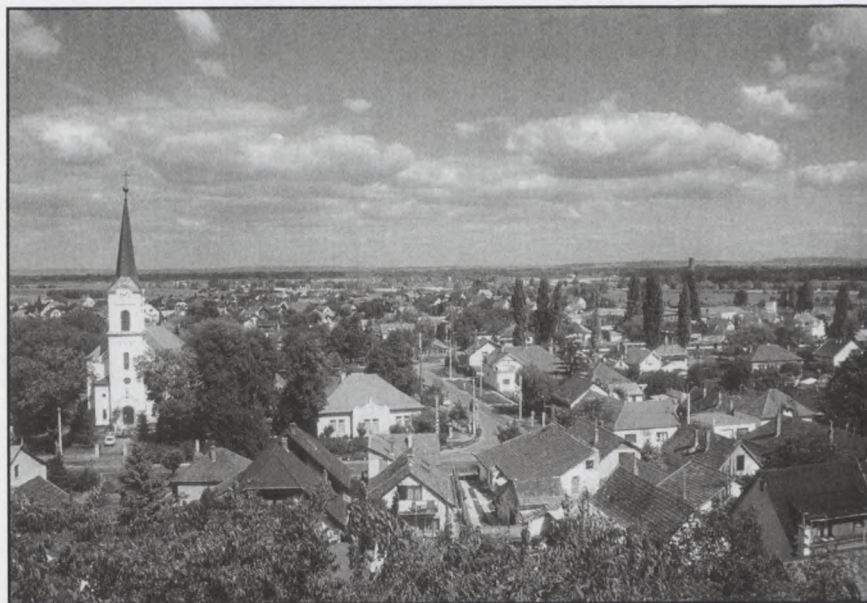

Dugók és máglyák

Agglomeráció + hegyek = virágzás. A képlet egyszerű, de megmagyarázza a pesti és budai szatellitlepülések közötti különbséget. Budakalász és Pilisszentiván a módosságra nem panaszkodhat, a nagyvárosi közlekedés meghonosodására annál inkább...

Kulin Sándor, Budakalász polgármestere kétéves korától itteni – pontosabban Szent István-telepi – lakos. Igaz, némi páuzával: hosszú évtizedeken át Nagykőrösnek volt orvosa, majd országgyűlési képviselője. A polgármesteri székbe két és fél éve, az időközi választásokon került, miután hivatali elődje – a képviselő-testület belső diszharmóniája miatt – lemondott tiszteréről. A „megörökölt” grémiumban harmónia ugyan nem lett, hiszen ez nem is várható el – viszont a személyeskedések nélküli, kulturált hangnem igen. Talán ennek a higgadt hozzáál-

BUDAKALÁSZ LÁTKÉPE

A BUDAKALÁSZI SEBŐ BORZÓ MÁRA ELEGÁNS KISVENDÉGLŐ LETT

lásnak is tulajdonítható, hogy a lényeges kérdésekben sikerült kétharmados többséget kialakítani.

Márpedig a konszenzus többnyire eredményességgel jár együtt – Budakalász példája legalábbis ezt látszik bizonyítani. Az önkormányzati megbékélés óta a gazdálkodás stabilizálódott, ami egy másfél milliárdos költségvetéssel gazdálkodó település esetében roppant fontos. A szufficitet úgy sikerült elérni, hogy eközben gyarapodott a belterületbe vonható községi ingatlanvagyon: épp annyi területet vettek is, mint amennyit eladtak, de az árkülönbségből jelentős beruházásokat tudtak finanszírozni. Azt az örvendetes fejleményt pedig, hogy a 2001-es évet nullszaldónál jobb eredménnyel zárta a település, a köztisztviselők és a közalkalmazottak a saját zsebükön is tapasztalhatták: számukra félhavi rendkívüli prémiumot szavazott meg a testület.

Talán nem függetlenül attól, hogy a polgármester „civilben” orvos, Budakalász ritkán tapasztalható figyelmet fordít az egészségmegőrzésre, a testedzésre: a nemrég elfogadott sportkoncepció kimondja, hogy az összes bevétel öt százalékát a

BUDAKALÁSZ „ÖREG” ISKOLÁJA, A KALÁSZ SULI

A SZÁZÉVES ISKOLÁT 2002-BEN ÜNNEPELTÉK

sportélet működtetésére kell fordítani. Ez annyit jelent, hogy nemcsak a két nagy sportegyesület részesül támogatásban, mint korábban, de a tömegsport is: az e célra szánt 23 millió forintba bárkinek pályázni lehet, a zökkenőmentes lebonyolítást sportreferens segíti. Hasonló a filozófiája az új oktatási koncepciónak is: eszközfejlesztésre, a pedagógusok megbecsülésére szán jelentős összegeket. Régóta megfogalmazódott az igény egy zeneiskola építésére is – jelenleg a közbeszerzési pályázatnál tartanak. A Széchenyi-tervet kihasználva, ám 90 milliót a saját költségvetésből hozzátevé tizenhét önkormányzati bérlakást adtak át 2002 őszén a község négy pontján – ezekből hatot nyugdíjas garzonnak építettek. Elkészült az új ravatalozó a temetőben, s állami támogatással hozzáfognak a sportcsarnokhoz is az Omszk-parkban. Folytatják az útépitést, a pormentesítést, az új belterületeken a csatornázást, a közvilágítás korszerűsítését, az iskolabővítéseket.

Azt lehet tehát mondani: az élet minden területén alakul, gyarapodik Budakalász, ami annyi forráshiányos önkormányzati gazdálkodás után valóságos felüdülés. Jogos a kérdés: vajon miből?

A statisztika azt mutatja, hogy négy év alatt 350 százalékkal nőttek az iparüzési adóbevételek, s ez sok mindent megmagyaráz. Ezt a többletet pedig nem a kisvállalkozások, hanem főként a nagy cégek produkálták. Budapest egyik fontos kapujában szívesen megtelepednek a nagy áruházláncok – ám jelenlétük nem mindenkinek tetszik: a közelmúltban két helyi népszavazás is volt az ügyben, amelyek azonban érvénytelenül és eredménytelenül zárultak. Kulin Sándor szerint egy protestáló kisebbség kezdeményezései ezek, s ezt mi sem bizonyítja jobban, hogy őt, aki nyíltan beruházáspárti, kétharmados többséggel választották meg. A polgármester úgy látja, hogy botorság volna elküldeni ezeket a cégeket, hiszen ha itt nem telepedhetnek meg, akkor továbbállnak Szentendre külterületére: ez esetben Budakalász kénytelen lesz ugyanazt a tranzitforgalom-növekedést eltűrni, miközben elesik az iparüzési bevételektől. Az áruházipítések így tovább folyhatnak, amennyiben a beruházó vállalja a Lupa-csomópont átépítésének költségeit. A

KÁPOLNA A BUDAI ÚTON ÉS A BUDAKALÁSZI FALUHÁZ

rendezési tervet hamarosan elfogadhatja az önkormányzat, ugyanis a lakossági egyeztetés fázisán már túljutott.

Budakalász tehát úgy igyekszik megőrizni két karakteres településrészének – a hagyományos falunak és Szent István-telepnek – a jellegét és hangulatát, hogy ennek költségeit a hegyvidéki telekeladásokból és főleg a kereskedelmi övezet bevételeiből finanszírozza. A harmonikusabb településszerkezet kialakítása érdekében, intenzív rekreációs céllal megvették például az Omszki-tavat, hogy a parkkal közös kezelésben legyen. Jellemző viszont, hogy a tavat nem elsősorban a kalásziak, hanem a békásmegyeri panelrengeteg népe használja – a III. kerület azonban semmivel sem járul hozzá e szabadidős terület fenntartási költségeihez. A cél, hogy legalább önfenntartó legyen, ne fizessen rá Budakalász. Ugyanilyen „átmenő forgalom” tapasztalható turisztikailag is a Nagy-Kevélyhez vezető útvonalon. Budakalász a főváros szomszédságában nemigen reménykedhet például szálláshelyek létesítésében, de a Duna-Ipoly kistérség keretei között azért keresik az idegenforgalmi fejlesztés lehetséges formáit.

Az Omszki-tó ugyanis korántsem az egyedüli állóvíz a 11-es főút mentén. Ha befejeződik a Duna felőli oldalon is az önkormányzati kavicsbányászat, a terület turisztikai vagy egyéb célú hasznosításáról is gondolkodni kell. Ezen a környéken lesz az M0-s körgyűrű épülő szakaszának észak-budai csomópontja is – az építkezést a kormányzati szándékok szerint talán már 2004-ben elkezdik. Budakalász azonban – főleg, ha a körgyűrű ebben a fázisban még nem jut el a 10-es főútig – elkerülő út nélkül nem egyezhet bele a csomópont létesítésébe, hiszen akkor az átmenő forgalmat méginkább a községre szabadítaná: ragaszkodik a belterületen kívül megépítendő, Pomázra vivő elkerülő úthoz.

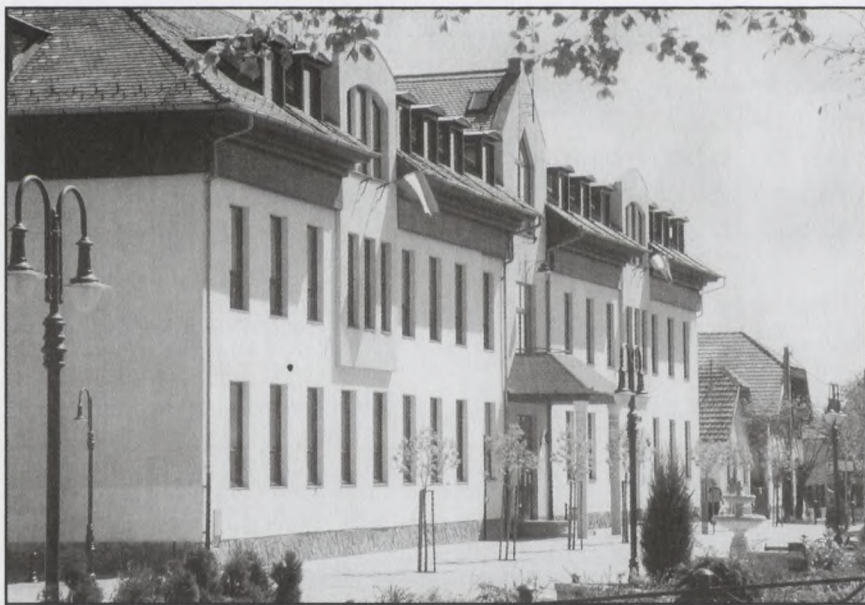
Az önkormányzatnak rendkívül jó a kapcsolata a település intézményeivel. Ez talán szót sem érdemelne, de korántsem volt mindig így. Nívós faluházat hoztak létre, ami épületként is figyelemre méltó. Határozott törekvés mutatkozik a község szellemi aurájának kialakítására is, amelynek a hagyományápolás csupán az egyik eleme – igyekeznek bevonni a település mindennapjaiba a frissen betelepülőket is: ne csak lakóhelyük, de otthonuk is legyen Budakalász. Ennek érdekében az önkormányzat életre hívott egy informális testületet, a magisztrátust, ahová megannyi országos hírvű budakalászi notabilitást hívott meg. A több tucatnyi magiszter a „polgári” hivatások képviselői mellett találni művészeket (Hámori Ildikó, Kovács József), médiamunkásokat (Szinetár Miklós, Sváby András, Szirányi János), de még meteorológusokat is (Aigner Szilárd, Bóna Márta, Pártai Lúcia)...

A KÖRNYÉK KEDVELT PIHENŐHELYE, AZ OMSZKI-TÓ

Pilisszentiván már a 10-es főút „vonzáskörzetében” fekszik, de Budakalászhoz hasonlóan sikerült a lehető legtöbb hasznot húznia agglomerációs helyzetéből. (Azzal a különbséggel, hogy a nagykereskedelem megjelenésére nem számíthattak: Budakalász és Budaörs között nincs szükség újabb „kapura”). A szentiváni sikerek egyik csilolójának sokan Pénzes Gábort tartják, aki tizennyolc éve áll a község élén, de szeretne még négy évet „ráhúzni”. Megérezve az idők szelét, már 1985-től létrehozták azt a vállalkozási övezetet, aminek révén mára több mint ezer főt foglalkoztató cégek működnek a település határában, többek között egy magyar–belga vegyes vállalat is – az ide települt harminc cég pedig több tízmilliós adóbevételt hoz Pilisszentivánnak. Talán ennek is köszönhető az az infrastrukturális fejlődés, amint a község tizenkét év alatt keresztülment. Elkészült a gáz-, csatorna- és telefonhálózat, egy fél utca kivételével minden út aszfaltozott, több mint tízezer négyzet-

ÁLTALÁNOS ISKOLA PILISSZENTIVÁNON

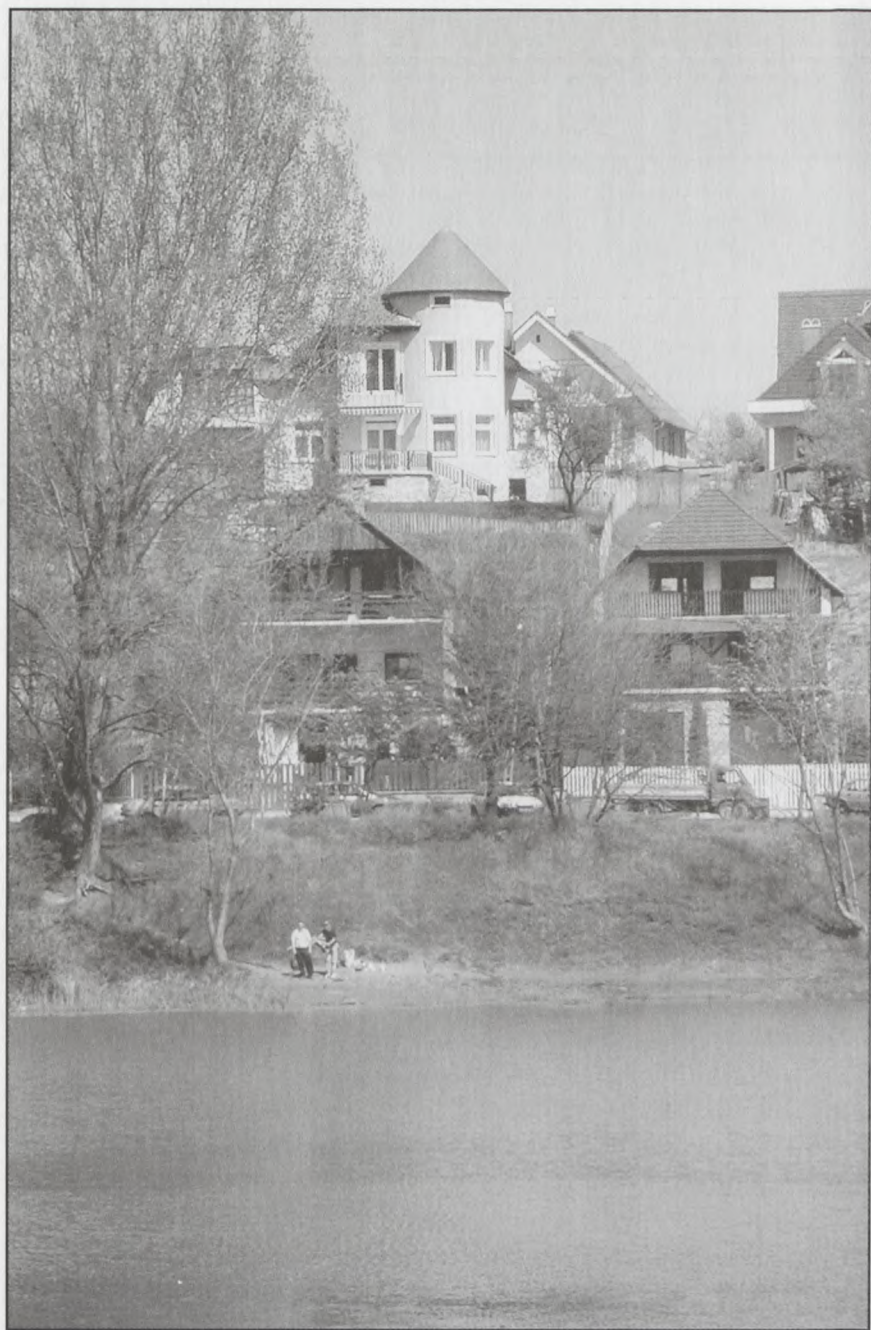
AUTÓS CSÁRDA PILISSZENTIVÁNON

méter viacolor-járda épült. A bajor testvérközség, Marktleugast küldöttei úgy fogalmaztak: Pilisszentiván nemcsak Európában van, de fejlettségben már le is hagyta őket.

Ezt a virágzást pedig úgy sikerült elérni, hogy a lakossági adóterhek kialakításánál figyelembe vették a jövedelmi viszonyokat, s a helyi adópolitika kifejezetten vállalkozóbarátnak is mondható: az 1,2 százalékos adószint alig haladja meg a minimális mértéket. A siker titkát a polgármester abban a tizenegytizenkét éve elfogadott hosszú távú programban látja, amely a saját tartalékokra építetett. Ügyeltek a minőségi megoldásokra: csak olyan önkormányzati ingatlanokat vontak belterületbe, amelyeket előbb teljesen közművesítettek. Az értékesítésből befolyt összegeket aztán egy az egyben visszaforgatták az út-és járdaépítésbe.

A község határában olyan tábla fogadja az embert: vigyázat, itt 701 gyerek szaladhat át az úton. Nem kerekítik a számot: itt egyetlen gyerek is fontos. Most épp 23,5 millióból teljesen új, kétszoboros óvodaépületet emeltek nekik úgy, hogy pályázat útján tízmilliót nyertek el a Pest megyei területfejlesztési alap-

A PILISSZENTIVÁNI HORGÁSZTÓ

ból. Most épp a Civil Ház létesítésén fáradoznak, amely Pilisszentiván minden kulturális és közösségi tevékenységének ott-hont tudna nyújtani.

Pénzes Gábor az előrelátó gazdálkodás mellett azt is az eredményesség zálogának tartja, hogy a képviselők a képviseltek igényeihez alkalmazkodnak – ennek a viszonynak a működőképességét pedig az illusztrálja, hogy a tizenegy képviselőből nyolc-kilenc 1990 óta megszakítás nélkül élvezzi a választók bizalmát. A polgármester szerint azokon a településeken, ahol az emberek gyakran lecserélik a vezetőket, ritkán tapasztalni a virágzás jeleit.

Mindez persze korántsem jelenti azt, hogy a falu élete problémamentes volna: az agglomerációs nyűgök olykor fojtogatóak tudnak lenni. A Pilisi-medence települési önkormányzati szövetségét alkotó tizenegy helység közös gondja az áldatlan közlekedési helyzet. Tizenkét éve lobbyznak a 10-es főút négysávossá tételéért – mindeddig hasztalan. Azonkívül megépítendőnek tartják a Pilisvörösvárt elkerülő utat is, amely Kesztholcnél csatlakozhatna be az Esztergom-kertvárosig már megépített „egérútba”. A Mária Valéria híd a Szlovákiából érkezők nagy részét is erre terelte – ehhez elegendő rápillantani a személyautók rendszámaira. Mostanában már Pesthidegkút felé is rendszeresen bedugul az út: az erre „menekülő” nem tudják többé tehermentesíteni a 10-es főút egész napos torlódását. A tervezett M0-s szakaszt Pilisszentivánon inkább reménykedve, mint aggodalommal várják: úgy vélik, inkább tehermentesíti a községet, mint újabb forgalmat irányítana ide. Ebben közösek az érdekeik a hasonló cipőben járó Solymárral.

A közúti viszonyokkal szorosan összefügg a tömegközlekedés ellehetetlenülése. A polgármester szerint „gyalog lassan könnyebb lesz a 10-esen előrejutni, mint busszal”. Pomázra, Budakalászra egyáltalán nincs járat, az illetékes budaörsi rendőrkapitányságot csak Budapesten keresztül, fél napos kirándulással lehet megközelíteni. Helyijárat nem jár Pesthidegkút, csak Óbuda felé. A BKV- és Volán-járatok reggelente egyaránt csigatempóban haladnak. A piliscsabai Pázmány Egyetem kétezzer hallgatójának ingázását nem képes megoldani a vasút:

nemrégiben a rektor és az apácarend főnökasszonya meg is invitálta Aba Botondot, a BKV első emberét, illetve a kistérség képviselőit, hogy törjék a fejüket a megoldáson. Ami talán az volna, hogy meghosszabbítsák a kék buszok útvonalát – noha nem tudnának gyorsabban araszolni a sárgáknál...

Ugyancsak az agglomerációs hátrányok közé tartozik az egészségügyi ellátás mizériája. Pilisvörösvár ezt a gondot nem képes kezelni, s az állam feladata volna megoldást találni az akut állapotok orvoslására. Miként belügyminisztériumi reszort volna a saját rendőrkapitányság létrehozása is: képtelenség, hogy a térség Budaörshez tartozzék. A pilisvörösvári ökmányiroda némiképp enyhített az utazási problémákon, de ez csak kozmetikázás: az itt élő emberek úgy érzik, nem sportszerű, hogy miközben az átlagot meghaladóan adóznak, másodosztályú állampolgárokként kezeljék őket.

Mert amúgy aki itt él, nem szeretne máshová menni. Jó itt lakni. A kezelhetőség érdekében ellenálltak Pilisszentiván felduzzasztásának: miközben a környéken sok településen megduplázódott a lélekszám, itt tizennyolc év alatt 3600-ról mindössze 4100-ra emelkedett. A pilisszentivániak több mint fele ma is német nemzetiségűnek vallja magát, a sváb hagyományokat gondosan ápolják. A németes alaposság látszik is a község külalakján. A farsangi bált ugyanúgy megtartják, mint negyven éve, működik németajkú iskola és óvoda, tánccsoport, kulturális közalapítvány, fúvószenekar, vegyeskórus. Tizenöt éve az első hivatalos engedélyt itt kapták meg testvérközségi kapcsolatok kialakítására. Az észak-bajorok szeretnek ide járni: idén már a negyedik autóbusz érkezik. A tizenkét éve teremtetett hagyomány, a Szent Iván-napi máglyagyújtás és a kivilágos kiveradtig tartó mulatozás pedig idehaza is mind ismertebbé teszi Pilisszentivánt: ilyenkor ezrek vigadnak a lobo-gó tűz fényénél...

DAFI, DUDLEY ÉS A DINAMIT

Dafi, Dudley és a Dinamit

Egy Pest megyei településnek sem túl távol, sem túl közel nem jó lennie Budapesthez. Ha túl messze van tőle, nem jut oda elég fény; ha túl közel, akkor megperzseli. Dabas városának a jelek szerint sikerült megtalálnia az arany középutat.

Dabas azoknak a városoknak a sorába tartozik, amelyek a mai formájukban a korábbi évszázadok során nem léteztek, mégis szerves fejlődéssel jöttek létre. A mai város területén önálló falvak voltak, de a múlt században Felső- és Alsódabas, Gyón, Sári, Sáribesnyő és Dabasszőlő mindinkább kezdtek fizikailag összenőni. Ezt a ténytet 1966-ban közigazgatásilag is szentesítették, a rendszerváltozásnak pedig már városként vágott neki a 16 ezer lelkes település – ezt a rangot 1989-ben kapta meg. Egy-egy településrész leválására időnként vannak politikai indíttatású kezdeményezések – jobbra azonban azoktól származnak ezek az ötletek, akik éppen veszítettek az aktuális választásokon, s az önállóságtól a könnyebb érvényesülést remélik. Ám összességében elmondható, hogy a dabasiak jól érzik magukat a jelenlegi keretek között, s az itt lakók biztató kísérleteket tesznek a városi identitás megszilárdítására.

Ez persze korántsem jelenti azt, hogy a településrészek ne őrizhetnék meg eredeti karakterüket. E részidentitásokat Kőszegi Zoltán polgármester is fölöttébb fontosnak ítéli, s amellett, hogy az alföldi kisvárosok stílusának megfelelő városközpontot kívánnak kialakítani Dabason, a településrészek központjait is tudatosan fejlesztik. Sáriban például új postát és okmányhivatalt emeltek, de másutt is készült járda, kerékpárút, térburkolat. Az infrastrukturális elmaradottság főként a szélső településrészekre volt jellemző, de a különbségeket lassan sikerül eltüntetni. Dabasszőlőn és Sáribesnyőn még az ívózellátást is meg kellett oldani – ezen a két területen együttesen ezer ember él. Az úthálózat fej-

KÉPEK A DABASI KOSSUTH-EMLEKHÁZRÓL

KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

A MI PEST MEGYÉNK

A DABASI POSTA MODERN ÉPÜLETE

lesztésében a viszonylag nagy távolságok jelentettek gondot: Gyón öt-hat, Dabasszőlő tíz kilométerre fekszik a központtól. A település átmérője mintegy tizenhárom kilométer, s ezek a méretek akkor érzékelhetők a maguk valóságában, ha hozzátesszük: ez a távolság Budapestnél is csak harmincegy kilométer.

Az utóbbi évek munkájának eredményeképpen mégsem heterogén a település képe. Tudatos imázsformálás folyik: a gyóni tájház, amelyet egy 1835-ben emelt épületben rendeztek be, egész Dabas hagyományait reprezentálja; s a város területén lévő harminc klasszicista kúriát is attól függetlenül felújították, hogy melyik településrészen találhatóak. E kúriák közül akad, amelyik magántulajdonban van, de többségükben kulturális és önkormányzati intézmények működnek.

A településközpont megújításába a magántőkét is bevonták. A városházához csatlakozó Platánházban irodák és üzletek kapnak majd helyet; a serény munkálatok földhalmaitól a Kosuth-szobor is alig látszik. A városközpont rehabilitációjához egyébként a Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács pályázati pénzei is jelentősen hozzájárultak.

SZOLGÁLTATÓHÁZ DABASON

A fellendülésből az itt működő és ide települt cégek is kivesszik a részüket: a nyomda, a tejüzem, a padló- és parkettakereskedelemmel, illetve a takarmánygyártással és kutatással foglalkozó vállalkozások nemcsak munkahelyet, de arculatot is adnak Dabasnak. (Utóbbi cég még az egzotikus állatkerti állatok speciális takarmányozása terén sem jön zavarba.) A mezőgazdasági jelleg még ma is erősen jelen van, de az ágazat jelentősége – összhangban az országos és európai tendenciákkal – mindinkább csökkenni látszik. Budapest viszonylagos közelsége, az ottani piac felvevőképessége miatt azonban a virág- és gyümölcskertészet továbbra is biztos megélhetésnek számít. Az ingázók aránya jelentősen csökkent az 1990 előtti időkhöz képest, munkaalkalom ugyanis jócskán adódik a városban – kicsi a munkanélküliség. Kőszegi Zoltán azonban ezzel nem elégedett: szerinte a felkínált munkák minőségét, a fizetések mértékét javítani kell. Ebből a megfontolásból fogtak hozzá a harminchat hektáros ipari park kialakításához is: az ipari park címet már elnyerték, az infrastrukturális pályázat folyamatban van. Úgy szeretnének befektetőket ide vonzani, hogy Dabas

megmaradjon annak a nyugodt, virágos alföldi kisvárosnak, amilyennek lakói szeretik – de minden szolgáltatást nyújtani tudjon, amelyekre az itt élőknek szükségük lehet. Épp ezért nem céljuk a lakosság felduzzasztása sem: a polgármester úgy becsüli, hogy a jelenlegi településkaraktert legfeljebb húszezer lélekig lehet megőrizni.

Ha betelepülőkre nem is, vendégekre szükség van. Az itteniek vendégszeretetére alapozva, az európai kisvárosokban elvárható lehetőségekre építve szeretnék konferenciavárossá tenni Dabast. Olyan helyé, amely kulturális, sport- és tudományos rendezvényeknek szolgál helyszínül, s ilyen minőségében akár nemzetközi hírnévre is szert tehet. A közlekedési és intézményhálózat felzárkóztatása mellett ehhez jó kiindulópontul szolgálhat az a többfunkciós, kétezer főt befogadó csarnok, amely nemcsak kulturális és sportesemények lebonyolítására, de kongresszusok megrendezésére is alkalmas. Az Orbán-kormány 600 milliót ítélt meg e célra, a többbit az önkormányzat gazdálkodikja ki.

A jelentős idegenforgalomhoz azonban szálláshelyek is szükségeltetnek. Erre az a tervezett száz szobás tanszálloda szolgálna, amely egyúttal a Kossuth Zsuzsanna Szakképző Iskola idegenforgalmi oktatásának „gyakorlóterepéül” is szolgálna. Az az önkormányzat által fenntartott középiskola a városban (a másik, a Táncsics Gimnázium megyei kezelésben van), s a szakképző iskola hétszáz növendéke közül jónéhányan Budapestről jöttek ide tanulni. A diáklétszám akár ezerig is elmehet – erre lehetőséget nyújt a szintén mostanában emelt épület. A tanszálloda gondolata persze nem volna reális nemzetközi kapcsolatok, potenciális befektetők nélkül. Ez a nexus már évek óta megvan a közép-angliai Dudley College vezetésével. Sőt, az Oktatási Minisztérium segítségével ezt a kapcsolatot sikerült kiszélesíteni, s a háromezer lakosú Dudley városával mára partnervárosi viszony alakult ki. Ez pedig olyan konkrét segítségnyújtásokban is megnyilvánul, mint hogy az angolok ötmillió forint értékben támogatták a dabasi szakiskola csillagvizsgálójának és taníródjának felszereléséhez. Ha pedig a tanszálloda megvalósul, az angolokkal közösen ötmilliárdos uniós pályázatot nyújthatnak be a dabasiak.

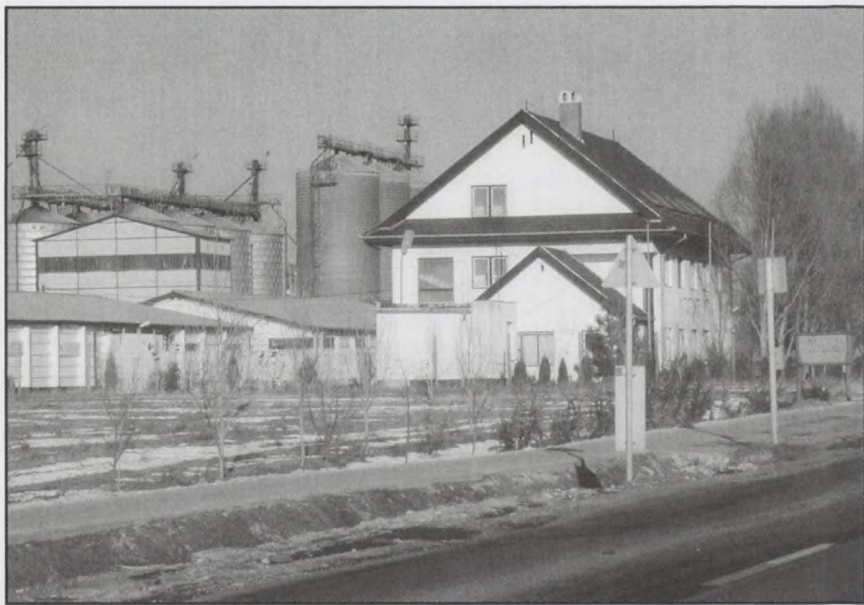

A DABASI KATOLIKUS TEMPLOM

Addig is viszont a kistérségi együttműködésben szorgoskodnak. Mivel Pusztavacs, a trianoni Magyarország mértani közép-pontja mindössze húsz kilométerre van ide, kézenfekvő volt, hogy e települési társulást az „ország közepe kisrégió” nevezék el. Dabas gesztorsága alatt már e keretek között meg is épült az uniós normáknak is messzemenően megfelelő regionális hulladéklerakó félmilliárd forintért, s a dabasi új mentőálmás, sürgősségi betegellátó és szakrendelő is nyolcvanezer ember egészségét szolgálja. Dabas ugyanis oktatási, közigazgatási, kulturális és kereskedelmi központ is. Éves költségvetése „normálisan” is 3,5–4 milliárd forint között mozog, a csatornázási és egyéb nagyberuházásoknak köszönhetően azonban legutóbb az öt és fél milliárdot is elérte.

Nem csoda, ha a városban elégedettek az emberek, nincs „leváltó” hangulat. A kampányban ugyan megpróbálják a dabassári iskola ügyét felmelegíteni, de csekély sikerrel: az önkormányzati és egyházi iskola békésen működik egymás mellett, az egyházi intézményt pedig a törvényben előírt fejkvótán felül nem támogatja az önkormányzat.

TAKARMÁNYKEVERŐ ÜZEM DABASON

ÁRUHÁZ A DABASI FŐÚTON ÉS A MUNKAGÉP-ÁRUHÁZ AZ ORSZÁGÚTON

KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

A MI PEST MEGYÉNK

A város életének krónikása a Dabasi Újság, amely az önkormányzat jóvoltából havonta egyszer ingyenesen kerül a postaládákba. A választópolgár ebből a fóruból olyasmiket tudhat meg, hogy a település vagyona 2001-ben egymilliárd 655 millió 796 ezer forinttal növekedett; hogy emléktáblát avattak az 1853-as Noszlopy-szervezkedésben résztvevő dabasi hazafinak, Sárközy Lajos Samunak; hogy a szeptemberi Dabasi Napokon nemcsak tájházat avattak és dobkoncertet tartottak, de pörköltfőző és rétes sütő versenyt is rendeztek; hogy a kerékpármegőrzés díja a strandon egy napra ötven forint, rokkantaknak viszont öt ingyenes parkolóhely biztosítatik; hogy „nagyot szólt a Dabasi Dinamit”, mert a helyi strandkézilabdázók ifjúsági és felnőtt csapata is bejutott az országos döntőbe, sőt bronzérmesek lettek; hogy a belterületi balesetek száma évről évre fokozatosan növekszik (1997 és 2001 között kilencen haltak meg ily módon); hogy kerékpárút építésére 26 milliót nyert el a város a szakminisztériumtól; hogy az abádszalóki babamúzeumba négyszáznyolvanegyediként végre bekerült a szlovák népviseletbe öltöztetett sári baba (az előírásos négy alsó- és egy felsőszoknyával, pruszlikkal, ruhácaival, köténnyel pártával és harisnyával); s közreadták Balázs István tizenegyedikes tanuló versét is Magyar koszorú címmel, miszerint „jön új vers: gengszterlíra, / s szatíra alapján lesz szatíra; / s hol magyar szóval nem lesz írva, / letargiába orientálódok sírva”. De van remény, „mert jönne új szebb kor, ha bírna, / de lesz majd, ki inkább verset írna...”

A dabasi identitás kialakításában és megszilárdításában szerepük van az olyan kiadványoknak is, amelyek a környék természeti és építészeti értékeit veszik számba. A legújabb könyv azonban a Dabason mindig igen erőteljes Kossuth-kultusz jegyében látott napvilágot. A városban Kossuthon kívül Szent Istvánnak is művészi szobrot állítottak, a kormányzó tiszteletét azonban az is indokolja, hogy a Kossuth-család története szorosan kapcsolódik Dabashoz. Ma is áll a ház, ahol a Kossuth-família lakott 1838-tól, amikor Kossuth Lajost újságírói tevékenysége miatt bebörtönözték, s ahol a politikus édesapja, Kossuth László elhalálozott. Az idősebb Kossuth Dabason van

A DABASI LAGUNA ÉS A „BÖRCI” ÁRUHÁZ

KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

A MI PEST MEGYÉNK

eltemetve, s a köztemető épp úgy zarándokhelynek számít, mint a családnak a dabasi nemesség jóvoltából menedéket nyújtó kúria. Ahogy Kőszegi Zoltán polgármester fogalmaz: „Azt szeretnénk, hogy e történelmi család legalább részben a miénk is legyen. Ezért van nekünk Kossuth Lajos és Kossuth László utcánk, Kossuth Művelődési Központunk, Kossuth Lajosról és Zsuzsannáról elnevezett iskolánk, Kossuth Ház Galériánk. De van Kossuth-koszorúnk, melynek porcelán rózsái soha nem hervadnak el, az örök fiúi szeretetet őrzik a református templom falai között. Van Kossuth-szobrunk, a híres Kisfaludi Strobl Zsigmond alkotása, amely megörökítette a nagy férfiú fenséges vonásait, patriarchális érzéseket keltve a szemlélőben. Szeretjük és tiszteljük is, mint egy apát a fia, hiszen saját korában is a nemzeti összefogás jelképe volt, nemes, aki közeledett a köznéphez, magához és osztályához igyekezett őt felemelni, mint igazi atya a fiát...”

A Kossuth-kultusz bicentenáriumi gyümölcse az a számozott, bibliofil igényességű kötet, amely lényegében egy tévéjáték-forgatókönyv Pirkadat címmel, szerzője pedig a dabasi születésű, ma Százhalombattán élő történész, Mitták Ferenc. A történet a Kossuth-família alsódabasi életének epizódjait idézi meg 1840-ből, s miközben a lokálpatrióta érzéseket erősíti, kicsiben megmutatja a reformkori Magyarország forrongó hangulatát is.

Dabas persze minden múltápolás ellenére elsősorban a jelenben él: az utcák fölé kifeszített transzparenszen lépten-nyomon felbukkan például egy mókás százlábú, amely a Dafira (a Dabas Fejlődéséért Integrálódók Egyesületére) hivatkozik. Az egyesület lelkes rendszerváltó fiatalok kezdeményezésére alakult, később az idősebb generáció képviselői is csatlakoztak hozzá. Talán jelkép is ez az állatka: lehet ugyan sok-sok lábbal lépdelni, de haladni mégiscsak összefogva lehet...

KÉMÉNYEK TÖVÉBEN

Kémények tövében

Százhalombattára könnyű odatalálni: csak követni kell az olajfinomító örökfáklyáját. A kémények tövében mesterséges város nőtt ki a földből, amely azonban természetes polgárosodásnak indult: a legjobb úton van afelé, hogy megteremtse identitását, saját kultúráját és hagyományait.

A Duna a történelem során mindig „limes” volt: a folyami löszfal egy új – pannon – világot határolta keleties tájakhoz képest. A százhalombattai téglagyár fölötti fennsíkon ősi földvár maradványai láthatók, a Tell-telep pedig a korai bronzkorból való. A lankás-buckás vidéket – a „Százhalmot” – mindenesetre Anonymus gestája már közismert helyként emlegeti; a másik jeles krónikás, Kézai Simon pedig a tárnokvölgyi csata színhelyét jelöli ki a környéken. Az Árpád-korban Báténak hívták a

ÉPÜLNEK A SZÁZHALOMBATTAI BÉRLAKÁSOK...

CSÓNAKÁZÓTÓ SZÁZHALOMBATTÁN

helyet; Százhalomfalu a középkorban alakult ki. A törökdúlás után jöttek ide németek, rácok, ortodox szerbek. (Utóbbiak eredeti ikonosztázzal büszkélkedő temploma ma is funkcionál az Óvárosban.) Százhalombatta kertvárosa a harmincas évekből való, újjvárosa – kiszolgálandó a semmiből emelt energetikai központot – a hatvanas években épült. A tradicionális településrészek – az Óváros és Dunafüred – a folyóhoz kötődnek.

Vezér Mihály a rendszerváltozás óta zsinórban választott vezetője a városnak. Nem tősgyökeres battai, de idevaló – hangsúlyozza a finom különbséget. Az itt töltött húsz évből 16–17-et a közösség szolgálatában, köztisztviselőként meg polgármesterként töltött. Mint mondja, a két fia meg a lánya (mindhárman az Arany János Általános Iskola diákjai) már született százhalombattaiak, s imádják ezt a várost. A felsőfok hallatán rögtön az kezd motoszkálni az emberben: vajon mi az a plusz, ami miatt jó itt élni?

A polgármester szerint ilyenkor a jó anyagi lehetőségeket szokták emlegetni, de ez csak kívülről nézve az első számú indok. Fontosabb az a kiváló befogadó közeg, ami Százhalom-

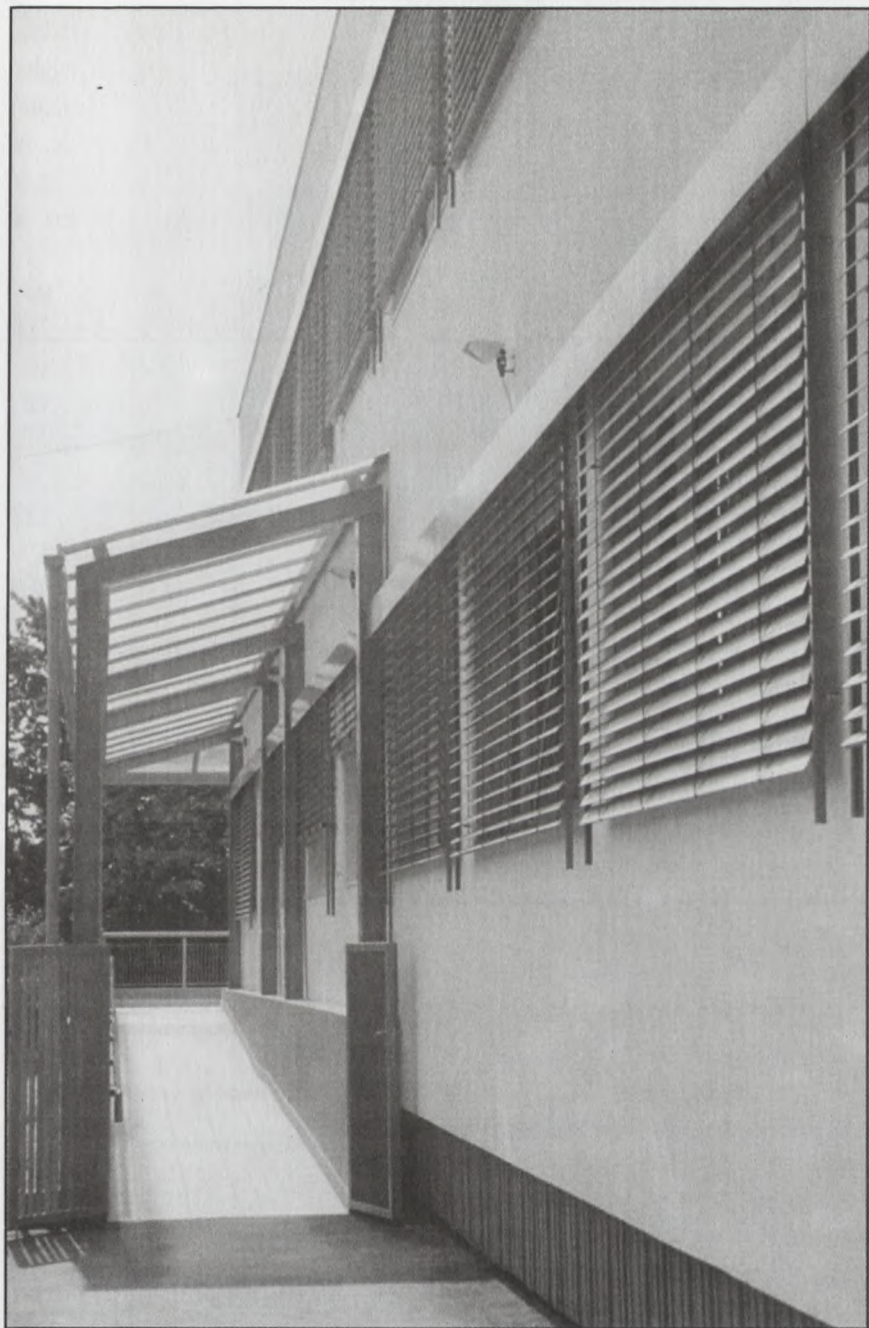

batta igazi éltető ereje volt korábban is, és az ma is. Ez némileg persze gondot is okoz, hiszen a 17 ezer állandó lakos mellett háromezren ideiglenesen vannak bejelentkezve a településen – márpedig utánuk nem jár az önkormányzati normatíva.

A tények és a számok mindenesetre azt mutatják, hogy az életminőség szempontjából korántsem mellékesek az anyagiak. Százhalombatta vagyona az utóbbi években 11,3 milliárd forintról 16,5 milliárdra nőtt, a gyarapodás 46 százalékos volt. Az önkormányzat bevételi és kiadási terve a költségvetés módosításai után 7,6 milliárd forint volt tavaly. Beruházásokra 2001-ben másfél milliárdot költöttek, 2002-re pedig kétmilliárd forint feletti összeget terveztek. A városi egészségügyi intézmény rekonstrukciójára 456 milliót fordított az önkormányzat, amelyből a bútorozás és az orvostechikai berendezések 35 millió forintot igényeltek. A nyár végére Pest megye legnagyobb önkormányzati bérlakás-építése is befejeződött: a Szent István-tervnek köszönhetően egy év alatt 112 új lakás épült fel, a beruházás költségei meghaladták az egymilliárd forintot. A hetvenkét szociális és negyven költségalapú lakás esetében

A REFORMÁTUS TEMPLOM A SZENT ISTVÁN TÉREN

A FELÚJÍTOTT VÁROSI EGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET BEJÁRATA

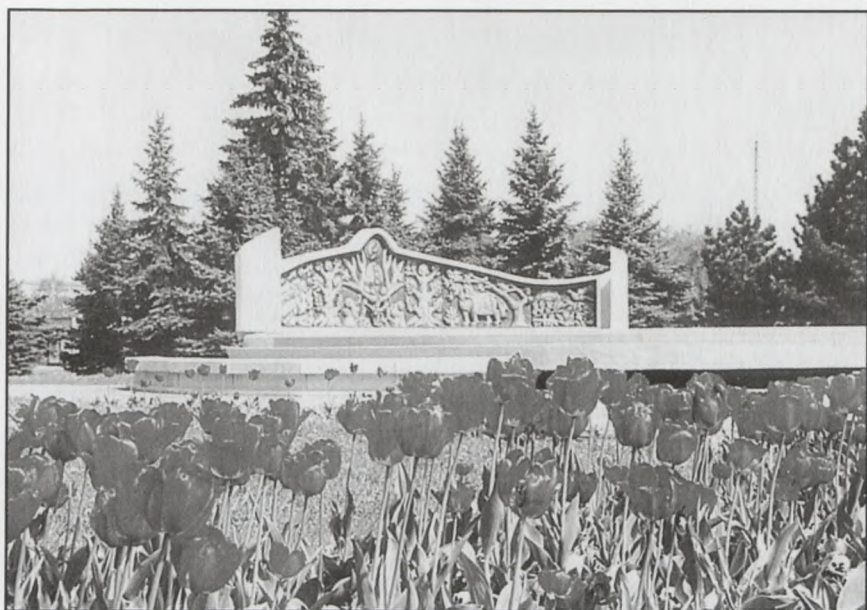
A MI PEST MEGYÉNK KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

az önkormányzat elkötelezte magát arra, hogy ezeket húsz évig bérlakásként üzemelteti. A pályázati úton elnyert lakásokba az új lakók október elején költöztek be. A rendkívüli lakossági érdeklődés miatt további bérlakások építését is tervezik. A Fogoly utcában negyvenöt önkormányzati telket is kialakított a város, melynek közművesítésére 101,4 millió forintot nyert a Széchenyi-terv pályázatán.

Az önkormányzat a 74 hektáros Batta Ipari Parkot 1999-ben hozta létre, amelyet a saját tulajdonában lévő kft. működtet. Az egymilliárdos összköltségű közművesítés ez év májusában fejeződött be. Az ITD Hungary Kht. az ország egyik legígéretesebb befektetői területének nyilvánította a parkot. Mindmáig több mint tíz vállalkozás vásárolt itt földterületet, köztük eddig a legnagyobb egy bő hat hektárt igénylő japán cég, amely 2002 májusában már meg is kezdte üzemcsarnoka építését. Az autóülés-alkatrészek gyártására szakosodott vállalat négy ütemben építi fel battai telepét, amelyet egyben közép-európai terjeszkedése központjának is szán. 2003 márciusában félszáz embernek kínálnak majd munkalehetőséget, a teljes termelés megindulásakor összesen háromszáz dolgozó juthat munkahelyhez.

A parkfelújítási programra 2002-ben több mint 140 millió forintot költöttek. Májusban és júniusban van a hagyományos ingyenes virágosztás: ilyenkor hússzezer egynyári növényt osztanak szét a magánházak tulajdonosai, a társasházak képviselői, valamint a városi intézmények között. A virágos imázs nem véletlen – egy mesterségesen létrehozott város előtt ugyanis két lehetőség áll: vagy követi a tervezőasztalokon megálmodott mechanikus forgatókönyvet, s akkor előbb-utóbb elhasználódik a struktúra, elszlömösödik az élet; vagy megpróbálják az itt lakók áttelepíteni a készen kapott kereteket, élettel megtölteni az élettelen teret. Százhalombattán az utóbbi módszer mellett döntöttek az emberek, s elhatározásukhoz jó alapot jelentett, hogy a városlakók nagy részének a két nagy cég, az olajfinomító meg az erőmű ad munkát, ahol már kialakultak egyfajta közösségek. Ennek a „polgárosodásnak” mind több jelét észlelik a város határain túl is. Nyaranta például nyolcszáz vendéget szállásolnak el a néptáncfesztivál idején a világ minden tájáról.

A CSODASZARVAS-DÍSZKÚT SZÁZHALOMBATTÁN

Városi nagyrendezvények, ilyen-olyan fesztiválok mindenfelé vannak – itt azonban a családok fogadják be az idesereglő idegeneket: nemcsak fedelet adnak a fejük fölé, de utaztatják, kosztoltatják is őket. Ezek az augusztusi napok minden évben valósággal megváltoztatják a város arculatát: tartalmasabb, baráti így a kapcsolat, mintha a külföldi táncosokat „hivatalosan” szállásolnák el (igaz, nem utolsósorban olcsóbb is a városi költségvetés számára). A barátságok pedig kamatoznak: a viszontmeghívásoknak köszönhetően a battai családok a Földgolyó minden részére eljutnak Mexikótól Délkelet-Ázsián át Új-Zélandig.

Az alkalmi rendezvényeken túl azonban Százhalombatta gondot fordít arra is, hogy kreatív alkotókat, neves művészeket állandó lakosként is a városhoz kössön. Erdélyből települt ide például György (Borgó) Csaba Munkácsy-díjas festőművész, akinek lakást, házépítési és munkalehetőséget kínált az önkormányzat, s tudatos mecenatúra keretében rendszeresen vásárolt képeiből. De meg lehet itt említeni a kilencedik ikszhez közeledő Márton Béla festőművészt is, aki Amerikában elis-

mert alkotónak számított, ám kárpátaljai származású lévén hazatelepülése bonyodalmasnak bizonyult, így Százhalombattán lelt otthonra. Választását a város Pro Urbe-díjjal honorálta. A kulturális arculatalakítás „vezérhajója” a Matrica múzeum és a régészeti park is, amelyekre olyannyira büszke a város, hogy szinte minden kereszteződésben, körforgalomban külön tábla jelzi, merre találhatóak. A régészeti bemutatópark még a „limek” előtti időkre tekint vissza: a nagyközönség számára hitelesen rekonstruálja a 2700 évvel ezelőtt ezen a tájon élő népek mindennapi életét, használati tárgyait.

A múlt lényeges, a jövő megkerülhetetlen. A polgármester az ipari park közművesítéséről múltidőben beszél, de a japánok jövőre már termelni akarnak az idén épített üzemcsarnokban. A jövővel foglalkozik az önkormányzat által elfogadott Viktória-terv is – az aktuálpolitikai áthallás ellenére itt állítólag a viktoriánus kor módszeres gyarapodására gondoltak a városatyák. A helyi gazdaságfejlesztési programra a költségvetésben összesen 95 millió forintot, ebből az idei évre 70 millió forintot különítettek el. Az első forduló három kiemelt feladathoz: a

A RÉGÉSZETI PARK EGYIK TÁJJELLEGŰ ÉPÜLETE

A RÉGÉSZETI PARK BEJÁRATA SZÁZHALOMBATTÁN

kisvállalkozások erősítéséhez, az energiatakarékossághoz és a turizmusfejlesztéshez kapcsolódik; a második fordulóban többek között tevékenységük, szolgáltatásaik javítására jelentkezhetek támogatásért a kisvállalkozók. Egyebek mellett a magánszálláshelyek létesítését szorgalmazza városszerte. E tekintetben nincs kitüntetett hely: a lakótelepi részekre éppúgy áll az ajánlat, mint a fizikailag is elkülönülő Óvárosra vagy a családi házakból és nyaralókból álló folyóparti Dunafüredre. (Ez a hétvégi pihenőhely még az előző századfordulón Budapestről kiáramló polgárságnak köszönheti létrejöttét.) E tradicionális városrészek és a „mesterséges város” között egyébként nem feszülnek érdekellentétek: noha a családi házas övezetekben a rendszerváltozás idején még igen jelentős volt az infrastrukturális elmaradottság, a kilencvenes években megtörtént a felzárkóztatásuk.

Százhalombatta kedvező gazdálkodási lehetőségei az ipari tevékenységből fakadnak, de korántsem tekinthetők égből potytyant adománynak. A Dunamenti Erőmű és a MOL Dunai Finomítója iparűzési adó címén évente közel kétmilliárdot fizet

be a városi kasszába, ám ez számukra nem kidobott pénz: megtérül a nélkülözhetetlen munkaerő elhelyezésének, életminőség-javításának rubrikájában. A szimbiózis a Kádár-érában olyannyira jellemző volt, hogy igazából nem is lehetett tudni, hogy mi az üzemeké és mi a városé. Az iparfejlesztés épp úgy kijárásos alapon történt, mint a városfejlesztés – mivel pedig a diktatúra utolsó éveiben a „szocialista összeköttetések” már gyengébb hatékonysággal működtek, a városi beruházások azonban a korábbi ütemben, a változásokról gyakorlatilag tudomást sem véve folytatódtak, az alakuló önkormányzat tanácsi csődtömeget vett át Százhalombattán. A fedezet nélküli beruházások miatt a 400 milliós éves költségvetés fele a tárgyévben esedékes adósságállomány volt – a város gazdálkodása a szakadék szélén táncolt.

Vezér Mihály elhatározta: tiszta vizet önt a pohárba: külön kell választani a vállalati és önkormányzati feladatokat és pénzeket, miként a vagyont is. Az Országgyűlésben 1992-ben elfogadott törvény értelmében a várost jelentős hányadban illeti meg MOL-részvénycsomag – résztulajdonossá válni ennek ellenére nem volt fáklyásmenet. Az akkori cégvezetés erősen vitatta a belterületbe vonás részleteit, s 94 millió forintban gondolta megállapítani a város vagyoni részesedését – az alkufolyamat során azonban 2,5 milliárd lett. A huszonhat és félszeres szorzó nemcsak azt mutatja, hogy nem árt, ha egy városnak közgazdász végzettségű polgármestere van, akit nehezebb „megvezetni”; hanem azt is, hogy az önkormányzatiság karakán kiállás és megfelelő kompromisszumkészség birtokában egyenrangú partnere tud lenni a gazdasági hatalomnak is. Pedig ez nem rutinmunka, ha a nagy cégek kartellbe tömörülnek a helyi iparüzési adó pusztá bevezetése, majd tervezett mértéke ellen. A helybéli viszonyokból adódóan ugyanis sok a „ketős ügynök”: jóhéhány városatya az olajfinomítóban vagy az erőműnél is vezető állást tölt be – s el kellett dönteniük, hogy a kétfajta érdek közül melyikhez lojálisak inkább.

A kemény önkormányzati érdekérvényesítés mindenesetre mára meghozni látszik gyümölcseit, s mindezt úgy, hogy a monstre cégekkel is jó maradt a kapcsolat. Az úgynevezett

adóoptimalizálás miatt ugyanis e cégeknek is „megéri” adózni – az önkormányzat által ebből az adóból támogatott környezetvédelmi beruházások ugyanis lényegében a vállalati büdzsét tehermentesítik, a vállalatok pedig ennek a „tiszteletkörnek” köszönhetően anyagilag jobban járnak: miközben a szükséges beruházások megvalósulnak, adózási költséget is elkönyvelhetnek.

Az együttműködésnek más, „szabadon választott” formái is vannak. Ilyen például az óvodaügy rendezése: a MOL – profílidegen tevékenységnek ítélve – „kiszervezte” az óvodákat: az önkormányzat baráti áron vette át ezeket az intézményeket, úgy, hogy a gyerekek és a dolgozók nem sínylették meg a tulajdonosváltást. De ilyen kooperációs példázat annak a vasúti hídnak az ügye is, amely egy időben első helyen szerepelt az országos hírekben: mivel alacsony volt, leszakította egy tartálykocsi csapját, jelentős ammóniaszennyezést okozva. A hidat újra kellett építeni, magasabbra, mint korábban – az építmény azonban megyei tulajdonban volt. Az érintett felek – a város, a megye és a MOL – leültek, megbeszélték, és tekintettel a közös érdekekre önkéntesen úgy döntöttek, hogy harmadolják a felmerülő költségeket. A megye jól járt, mert harmadáron megérte neki a soron kívüli felújítás; az önkormányzat jól járt, mert megmenekült a városra zúduló kamionok átmenő forgalmától; de a vállalat is jól járt, mert a szállító járműveit nem a súlykorlátozás eszközével rekesztették ki a közlekedésből, s így számottevő gazdasági hátránytól szabadult meg...

Százhalombatta a dél-budai kistérség tagjaként részt vesz ugyan a közös szennyvíztisztító-pályázaton, de a regionális együttműködésben a városvezetés szerint áttörésre volna szükség. A legorganikusabb kapcsolat sajátos módon átlépi a megyehatárt: a MOL-üzemek területének 14 százaléka a Fejér megyei Ercsi területére esik, s a cég által lerótt iparüzési adóból is ennek arányában részesedik. Jóllehet vannak a szomszédos települések között alkalmi egyezségek (a százhalombattai vízátdó Érdnek juttat vizet, ennek hasznából elkerülhető a helyi víz- és csatornadíj-emelés); a fejlesztéseket azonban – talán épp kistérségi keretekben – egyeztetni kellene a források hatéko-

KIÉPÜLT AZ IPARI PARK BELSŐ ÚTHÁLÓZATA

nyabb felhasználása végett. Tény, hogy minden erőfeszítés ellenére sem sikerült például létrehozni az Érddel közös ipari parkot – az érintett önkormányzatok még maguk között sem jutottak dűlőre e kérdésben, nemhogy egymással. Sportberkekben azonban biztató a szomszédvárok közötti közeledés: Érdről sokan járnak át Százhalombattára szurkolni a focistáknak és a férfi kézilabdázóknak – ez a két versenysportág azonban évi kétszáz milliójába kerül Százhalombattának, amit szívesen megosztana Érddel. Lehet, hogy alakul a kistérségi fúzió?

ELVESZETT PARADICSOM?

Elveszett paradicsom?

Vannak hadiösvények, vannak partizán-ösvények (azon belül a híres-nevezetes Fényes Ösvény) – s léteznek a kevésbé harcias tanösvények is. Mint például a Ráckevei-Soroksári Duna-ág mellett, az úszóláp gazdag élővilágának bemutatására, Szigetszentmiklósnál. A felsorolt ösvények közül alighanem ez utóbbinak van a legtöbb értelme.

A Ráckevei-Soroksári Duna-ág gyakorta szerepel a „zöld hírekben”. Egyrészt azért, mert a vízfolyás mellett elterülő települések az átlagosnál fogékonyak a környezetvédelemre; másrészt azért, mert ez a fogékonyság kényszerűségből alakult ki. Budapest – és a Csepel Művek – alatt, a fővárosi nehézipari zónától délre elhelyezkedni évtizedeken át nem épp a szennyezésmentesség garanciája volt, s nem az napjainkban sem.

ÖKOLÓGIAI TANÖSVÉNY SZIGETSZENTMIKLÓSON

AZ ÚSZÓLÁP EURÓPAI KURIÓZUM

Számos üzem ipari vize tisztítatlanul ömlött a folyóba, s míg a nagyobb sodrású főág úgy-ahogy „kezelni tudta” ezt a civilizációs áldást, a Csepel-szigetet keletről határoló Duna-ág kevésbé. Pedig a hétvégi házas övezetek, a horgásztanyák sokasága azt sugallja: ez itt a nyugalom birodalma, talán maga a paradicsom. Olykor ugyan cikkeznek a lapok holmi engedély nélküli építkezésekről, s a közbiztonság is közép-ázsiai szinten áll (van olyan nyaraló, amelyet egy nyáron háromszor kerestek fel hívatlan látogatók), összességében mégis elmondható: ezt a vidéket az Isten is feltöltődésre, rekreációra szánta. Nem csoda, ha az érintett falvak és városok minden alkalmat megragadnak, hogy a tiszta környezetet visszapereljék. Részt vettek már kanadaiak szervezte települési összefogásban, szerveztek másutt is projekteket – az áttörés azonban egyelőre várat magára.

Részeredmények persze vannak. A Felső-Dunaági Természet- és Környezetvédelmi Közalapítvány 1999-ben alakult Szigetszentmiklóson Kerepesi Nándor és Kövesdi László kezdeményezésére; mellettük még Kiss-Leizer Géza is a kuratórium tagja. Fő célként a Ráckevei-Soroksári Duna-ág élővilágá-

nak és természeti szépségének megőrzését, a part védelmét és rendbehozatalát, a környezetvédelmi szemléletre való nevelést tűzték ki. Leglátványosabb akciójuk eredményét, az úszólápot és a folyamparti élővilágot bemutató tanösvényt 2002 tavaszán adták át. Azóta padokat, asztalokat, hulladékgyűjtőket is elhelyeztek a szokatlan, ám ezrek által látogatott ökosétányon.

A Csepel-sziget tizenhárom települése közül – eltekintve a főváros ide eső részétől – a huszonötezer lelkes Szigetszentmiklós a legnépesebb. Regionális kisközponti szerepe a legkülönbözőbb területeken megnyilvánul: itt működik például az ország talán legnagyobb hajnali virágpiaca, de a nemzetközi baptista teológiai akadémia is. A déli agglomeráció egyik erőteljesen urbanizálódó településeként égető szüksége van a rekreációs lehetőséget nyújtó helyekre.

Valaha erdők borították a területét, a tájat a folyó uralta. A XIX. századig a Duna szabályozatlan volt, a gyakori áradások miatt keményfa ligeterdők, mocsarak, hókonyok, lápos öblök, mocsárrétek jellemezték a vidéket, sokszínű flórával és faunával. Az 1838-as nagy pesti árvíz, ahol Wesselényi vitézkedett,

A FAHIDAK JÓL ILLESZKEDNEK A TERMÉSZETES KÖRNYEZETBE

„KI VISZI ÁT?”

épp amiatt volt olyan pusztító erejű, mert a mellékág felső nyílásánál, Budafok magasságában a zajló jég összetorlódott, akadályt képezett, s visszaduzzasztotta a vizet. Az első keresztöltést mégis csupán az 1870-es években építették meg északon, ám akkor meg délről jött a felduzzasztott ár a főágból – így a sziget falvainak a keresztöltés nem jelentett megnyugtató megoldást. A XX. század első negyedében megépült Kvassay-zsilip aztán északról, az 1928-ban átadott tassi zsilip délről zárta le a kisebbik Duna-ágot. A folyószabályozás később idevonzotta a nyaralókat és víkendházépítőket csakúgy, mint a gyümölcs- és zöldségkertészeket. A part szinte hermetikusan beépült a parcellázások következtében – hamarosan már az is komoly gondot okozott, hogy a beljebb lakó szigetszentmiklósiak egyáltalán hol tudnak lejutni a folyóhoz.

Pedig az itteni attrakció, az úszóláp olyan természeti tünelem, amiből a második legnagyobb – a Rhone folyó deltája után – Európa-szerte itt található. Az úszóláp speciális növénytársulás, a víz felszínén mozgó szárazulat. A láp növényzetét alkotó nádnak, sásnak és gyékénynek erős gyökérzete van,

amely az elszáradó növényrészeket évről évre megköti és behálózza, s így a víz színén vastag, korhadó növénytakaró jön létre. Ez alakul át aztán úszóláp-talajjá, később tőzeggé. (Ha eddig kételkedtünk volna Homérosz úszó szigetének létezésében, gondoljunk e jelenségre.) A lebegő növényiszőnyeg azonban nem gyökerezik a folyómederbe, hanem sodródik az áramlatokkal – kivéve, ha túl szennyezett a víz: ilyenkor megbomlik a kényes egyensúly.

Kerepesi Nándor, a kuratórium elnöke szerint a nagy ötlet abban rejlett, hogy az ökológiai tanösvény egyben városi sétány is. Mivel a beépített partszakaszon (amelyet az előző rendszerben, még a hatvanas években tizenegy kilométer hosszan kifarcelláztak) ilyen közösségi helyet már nem lehetett kialakítani, szinte kínálta magát a parttal párhuzamosan haladó, valaha mesterséges töltés. A példa nélkül álló tanösvény története ugyanis összekapcsolódik a mellékág hajózhatóvá tételének mederalakítási munkálataival. A hajózóút kotrása során kitermelt kavicsot hosszanti irányban, zátonyszerűen helyezték el, s ezen az elnyúló mesterséges szigeten őshonos és behur-

A TERMÉSZET LÁGY ÖLÉN...

A TERMÉSZET ÉS A „CIVILIZÁCIÓ OSZLOPAI”

colt növényfajok telepedtek meg, majd számos állatfaj is megjelent. Fák és bokrok nőttek be a zátonyt, megerősödött a gyékény, a kialakuló mocsaras öblöcskében vízimadarak költöttek. Ezt a fiatal édent tette mindenki számára elérhetővé a tanösvény úgy, hogy az átereszek fölé fahidakat ácsoltak. A biológusok a szigetszentmiklósi úszólápot keresetlenül „világcsodának” titulálják. Ez a süppedő szőnyeg még az embert is megtartja – persze nem ajánlatos próbálgatni, mert a rothadó nád-sziget könnyen beszakad, s bajosabb kikecmeregni belőle, mint a jég alól.

Az úszólápokon kívül a gazdag állatvilág is jól tanulmányozható a tanösvényen haladva. Színes táblák segítenek beazonosítani a molnárpoloskát, az óriás csíbert, a tavi kagylót, a kecskebékát, a vízisiklót, a pézsmapockot, a szárcsát, a vízityúkot, a búbosvöcsköt, a törpegémet, a tőkés récét, a dankasirályt, a szarkát, az örvösgalambot, a feketerigót, a nádi tücsökmadarat és a függőcinegét, de segítenek eligazítani a mocsári növények világában is. Az alapítvány a „főművének” tekinti az ösvényt, ami most már 1100 méterre növelte meg a Duna-parti sétány

hosszát. Alkalmazkodva a hely szelleméhez, nem betonozott járdák és hídátereszek mellett döntöttek: a szükséges helyeket fűzfafonattal erősítették meg.

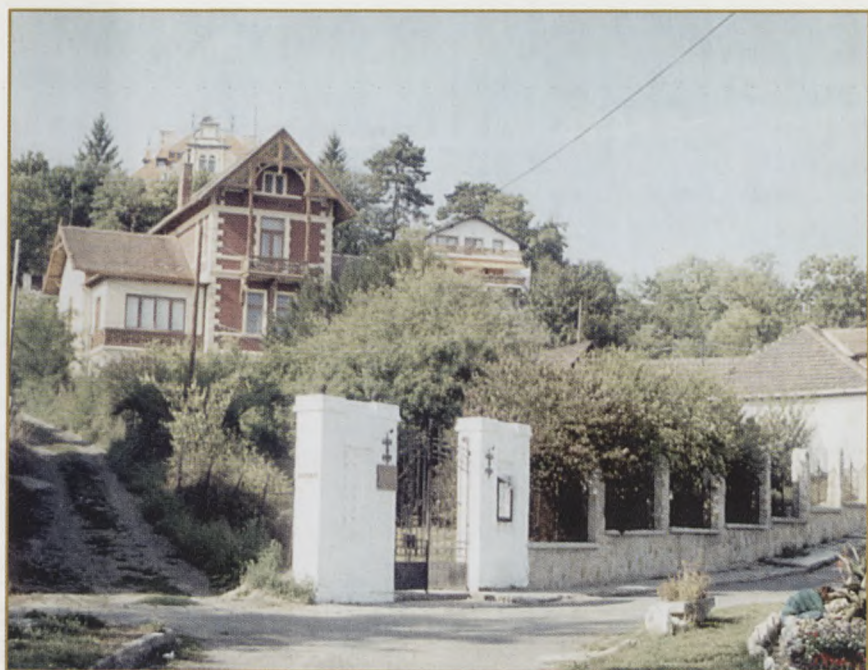
A közalapítványhoz időközben Szigetszentmiklóson és Pest megyén kívül Szigethalom és Dunaharaszti is csatlakozott, s esélye mutatkozik egyfajta kistérségi öko-együtműködésnek is. Megemlíthető itt a Magyar Madártani Egyesülettel közösen bonyolított odúkihelyezési program; de talán részben ennek az „összjátéknak” tulajdonítható az is, hogy Szigetszentmiklósnak már a környezetvédelmi programja is elkészült – ezt előírja ugyan a törvény, mégis fehér hollónak számít Magyarországon.

Amikor felmérték a település környezeti állapotát, legkevesbé sem jutottak szívderítő eredményre. Nagymérvű a környezetszennyezés, s ez nem csupán abban nyilvánul meg, hogy a Dunán jobbra már csak csónakáznak, s nemigen mártóznak meg benne – az ivásról nem is szólva. Piszkítja a levegőt a környező üzemek füstje és a főváros szmogja, azonkívül az ipari örökség (Szigetszentmiklós területének felét a csepeli ipartelepek foglalták el), a talajba szivárgó szennyezés fertőzötté tette a talajvizet is. Jelentős a zajszennyezés, a közeli M0-s körgyűrű miatt a rázkódás, a környezetben általában véve komoly állapotromlás következett be, a zöldövezet évről évre csökken. Ha volt is paradicsom, valahol útközből elveszett – legyinthetnénk lemondóan, de az ellenpélda épp a tanösvény, amely az oktatás, az életmódbeli nevelés, az ismeretterjesztés fegyverével veszi fel a harcot az aggasztó tendenciák ellen. S ugyan mi másnak is volna értelme, mint küzdeni és bízva bízni?

Tartalom

Barangolások Pest megyében	5
Verőce, háttérben árvízzel	8
Csendturizmus	18
Alvóváros, árvalányhaj	30
A csillagjós intelmei	46
Dugók és máglyák	60
Dafi, Dudley és a Dinamit	72
Kémények tövében	84
Elveszett paradicsom?	96
Képes krónika (színes képmelléklet)	105

A GORKA MÚZEUM ÉS GÉZA FEJEDELEM SZOBRA VERŐCÉN

KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

A MI PEST MEGYÉNK

PÉCEL: 2002

PÉCELI PILLANTFELVÉTELEK

KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

A MI PEST MEGYÉNK

PÉCEL FELÚJÍTJA KÖZÉPÜLETEIT

VÁROSHÁZA, CEGLÉD; PÉCELI SZOBOR; TÁPIÓMENTI BORKÓSTOLÓ

KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

A MI PEST MEGYÉNK

REFORMÁTUS TEMPLOM CEGLÉDEN

KATOLIKUS TEMPLOM Cegléden

KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

A MI PEST MEGYÉNK

A BUDAKALÁSZI RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

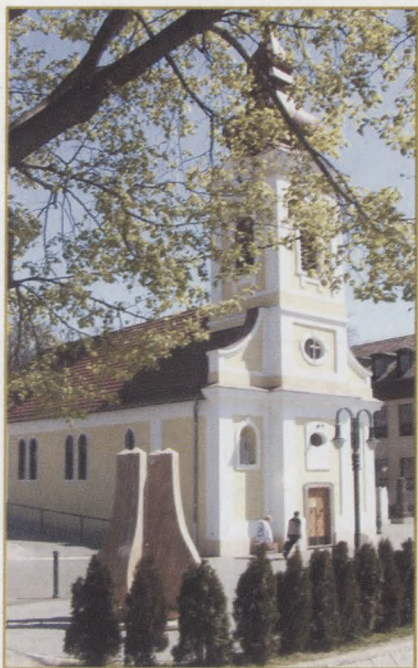

A BUDAKALÁSZI SZERB TEMPLOM

A BUDAKALÁSZI FALUHÁZ ÉS KÖNYVTÁR

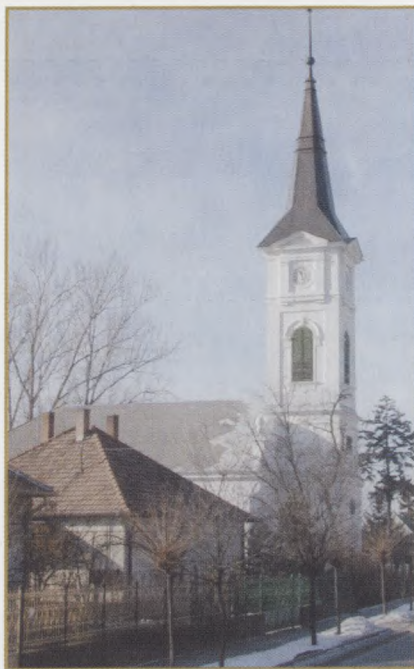
A PILISSZENTIVÁNI TEMPLOM, A KÖZSÉGHÁZA ÉS A GYÉMÁNT VENDÉGLŐ

KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

A MI PEST MEGYÉNK

PILISSZENTIVÁNI SZÖKŐKÚT ÉS DABASI TEMPLOMKÉPEK

DABAS KERESKEDELME FEJLŐDÉSNEK INDULT...

KÉPES ÉS KÉPTELEN KRÓNIKÁK

A MI PEST MEGYÉNK

ÚJ ÜZLETEK NYÍLTAK DABASON

A MAKOVECZ IMRE ÁLTAL TERVEZETT TEMPLOM SZÁZHALOMBATTÁN

ÖKOLÓGIAI TANÖSVÉNY SZIGETSZENTMIKLÓSON

**Pest Megye
Önkormányzata**

ISBN 963 7191 11 9

MC
141.179

CSONTOS JÁNOS
A MI PEST MEGYÉNK

Képes és képtelen krónikák

Pest Megye
Önkormányzata

ISBN 963 7191 11 9

◆ 2002 ◆